

K OTÁZKE VPLYVU MAĎARSKEJ SOVIETSKEJ REPUBLIKY NA REVOLUČNÉ ROBOTNÍCKE HNUTIE V POĽSKU

Martin Vietor

1.

Pred štyridsiatimi rokmi, na jar r. 1919, vznikla Maďarská sovietska republika, ako prvá nasledovateľka príkladu sovietskeho Ruska, ktorá svojou existenciou dokumentovala nezadržitelný nástup epochy proletárskych revolúcií, začatej Veľkou októbrovou socialistickou revolúciou. Revolučné udalosti v Maďarsku, ktoré tvorili súčasť revolučného boja medzinárodného proletariátu, vyvolali živý ohlas predovšetkým v okolitých štátoch; no súčasne vplývali v určitom smere aj na robotnícke hnutie v Poľsku, kde v čase vzniku Maďarskej sovietskej republiky stála mladá Komunistická robotnícka strana Poľska v ostrom boji s buržoáziou, veľkostatkármi a ich posluhovačkou, pravicovou sociálnou demokraciou.

Skúmanie tohoto vplyvu a ohlasu stáva sa aktuálnou nielen z príležitosti štyridsiateho výročia vzniku Maďarskej sovietskej republiky. Hlbšie štúdium našich čs. dejín vyžaduje tiež stále naliehavjšie, aby historické problémy sa skúmali v širších súvislostiach, a keďže okolo vplyvu Maďarskej sovietskej republiky na naše revolučné robotnícke hnutie, ako i okolo významu Slovenskej sovietskej republiky sú ešte i nejednotné názory, ukazuje sa potreba osvetľovať udalosti r. 1918—1920 aj z aspektov doteraz zanedbaných. Jeden z takýchto námetov bol nadhodený zástupcom riaditeľa Ústavu dejín Maďarskej socialistickej robotníckej strany, s. L. Rétiom, na medzinárodnej konferencii o dejinách komunistických a robotníckych strán v Prahe (19. až 23. 11. 1957). S. Réti postavil otázku, prečo nasledovali príkladu Ruska predovšetkým také krajiny, ktoré — s výnimkou ČSR a NDR — boli rovnako na pomerne nízkom stupni kapitalistického vývoja. Pritom správne poukázal na to, že vysvetlenie s argumentom prehratej vojny po prvej svetovej vojne a oslobodenia Sovietskym sväzom z fašistického útlaku po druhej svetovej vojne osvetľuje len jednu stránku veci, ale nestačí na všeobecné osvetlenie problému.

Zdá sa nám, že skúmanie ohlasu Maďarskej sovietskej republiky v Poľsku, kde sa tiež zachovali rôzne feudálne prežitky, kde vývoj kapitalizmu tiež nedosiahol nadpriemerný stupeň, kde robotnícka trieda bola revolučne uvedomelá, mala svoju komunistickú stranu a bola od-

hodlaná bojovať za uskutočnenie socializmu, kde však r. 1919—1920 nedošlo k socialistickej revolúcii, môže poskytnúť podklady pre niektoré závery, ktoré sa dotýkajú ďalšej stránky spomenutého problému.

V krátkej štúdii nepôjde samozrejme o vyčerpávajúcu analýzu revolučnej situácie a zložitej otázky dozrievania socialistickej revolúcie r. 1918—1920 v Poľsku, ani o rozbor možnosti konkrétneho riešenia národnostnej otázky v priebehu proletárskej revolúcie, pretože tieto otázky vyžadujú rozsiahle monografické spracovanie. Chceme len predovšetkým z právnehistorického aspektu skúmať jednak formy a prostriedky zakladania buržoázneho štátneho aparátu, jednak metódy boja poľských pracujúcich proti upevňovaniu buržoáznej moci, ďalej zhodnotiť ideologický a politický vplyv Maďarskej sovietskej republiky na revolučné robotnícke hnutie v Poľsku a porovnaním vývoja v Maďarsku a Poľsku hľadať odpoveď na otázku širšieho významu kvality a vybudovanosti štátneho aparátu pre udržanie revolučným náporom oslabenej buržoáznej vlády. Riešením tejto dielčej otázky chceme prispieť k lepšiemu osvetleniu nadhodeného problému.

2.

Tak, ako pracujúci všetkých ostatných národov nástupníckych štátov, ďakuje aj poľský ľud za svoje národné oslobodenie predovšetkým Veľkej októbrovej socialistickej revolúcii, ktorá odstránila cársku samoderžavu, otriasla základmi svetového imperializmu, nastolila v Rusku vládu robotníkov a roľníkov, podnietila revolučné ľudové hnutie v Rakúsku-Uhorsku a Nemecku a umožnila vyhnať nemecké a rakúske okupačné vojsko z Poľska.

Veľká historická príležitosť, založiť skutočne slobodné a nezávislé Poľsko, v ktorom národnú a sociálnu slobodu zabezpečuje vláda robotníkov a roľníkov v úzkom spojení so Sovietskym Ruskom, ostala však nevyužitá.¹

Historický význam Veľkej októbrovej soc. revolúcie pre poľský národ pochopili predovšetkým tí Poliaci, ktorí bojujú v červenej armáde, vedeli, že keď pomáhajú ruskému proletariátu, pomáhajú súčasne aj svojej vlasti.² Ďalšie široké masy si uvedomili význam VOR po uverejnení dôležitých dokumentov, ktorými sovietska vláda zo svojej strany otvorila cestu k nacionálnemu oslobodeniu poľského národa. Už dekrét

¹ Bližšie o tom: Franciszek Jóźwiak (Witold), Polska Partia Robotnicza w walce o wyzwolenie narodowe i społeczne, Warszawa 1952.

² Pozri k tomu: Maria Dłuska - Janina Schoenbrenner, Historia Polski, Warszawa 1953.

o mieri z 8. 11. 1917 odsudzoval delenie a okupáciu Poľska; postoj sovietskej vlády k národnostnej otázke a tým aj k otázke Poľska, precizovala „Deklarácia práv národov Ruska“ z 15. 11. 1917, v ktorej sa proklamovalo právo všetkých národov bývalého cárskeho Ruska „na slobodné samourčenie až do odtrhnutia a vytvorenia vlastného štátu“. Po víťazstve socialistickej revolúcie, bližšie dňa 29. 8. 1918, schválila Rada ľudových komisárov dekrét, v ktorom sa ohľadne Poľska proklamuje: „Všetky zmluvy a akty, uzavreté vládou bývalej ruskej ríše s vládami kráľovstva Pruského a monarchie Rakúsko-Uhorskej, ktoré sa týkajú delenia Poľska, sa navždy zrušujú, pretože sú v rozpore so zásadou samourčenia národov a revolučným vedomím ruského ľudu, ktorý priznal poľskému národu nescudziteľné právo na jednotu a nezávislosť.“³

Prevažná väčšina poľského obyvateľstva, bývajúca na území Ruska, sa postavila na stranu ruského revolučného proletariátu a v čase, keď kontrarevoluční poľskí generáli viedli neuvedomé vojenské masy do boja proti ruskej červenej armáde, aktívne bojovala za víťazstvo revolúcie a za obranu sovietskej moci.⁴

V oblastiach, okupovaných Nemeckom a Rakúskom, došlo k prevratu na jeseň r. 1918, keď pod vplyvom VOR vypukla revolúcia v Berlíne a vo Viedni. Po prvej zpráve o tomto revolučnom hnutí, opustili rakúske a nemecké vojenské jednotky, okupujúce poľské územie, svoje miesta a zanechajúc svoju výzbroj, ponáhľali sa do svojej vlasti a poľský ľud na to vyhnal exponentov okupačných mocností. Koncom r. 1918, keď na území Poľska zanikla moc okupantov, vznikol takto vďaka Veľkej októbrovej soc. revolúcii ako i revolúcii v Nemecku a Rakúsku, po 123 rokoch neslobody, nezávislý poľský štát.⁵

Vlády dohodových štátov málo sa starali o národnú nezávislosť Poľska; začiatkom r. 1917 ponúkal Poincaré v mene francúzskej vlády celé Poľsko ruskému cárovi a koncom r. 1917, keď cárska vláda navždy zanikla, bola zase Veľká Británia ochotná prihrať Poľsko rakúskemu cisárovi. Po zahájení protisovietskej intervenčnej vojny zaujalo Poľsko rozhodujúce miesto v útočných plánoch Dohody na vytvorenie „cordon sanitaire“-u; Poľsko sa stalo odrazovým mostom pre protisovietske zásahy

³ Citát prevzatý z diela: Tadeusz Daniszewski, 1. Maja — 60 lat święta międzynarodowej solidarności, Warszawa 1950, str. 111.

⁴ Na čele poľských pracujúcich mäs, bojujúcich za víťazstvo VOR, stál Felix Dzierżyński, ďalej vedenie sociálnodemokratickej strany Poľského kráľovstva a Litevska (SDKPiL), ako i niektorí čelní predstavitelia ľavého krídla poľskej socialistickej strany PPS-ľavica). Organizujúcim a riadiacim centrom poľskej kontrarevolučnej armády bol tzv. Hlavný vojenský výbor. T. Daniszewski, cit. d. str. 111 a ď. Pozri tiež: T. Daniszewski, Vplyv Októbrovej revolúcie na rozvoj robotníckeho hnutia v Poľsku, Príspevky k dejinám KSČ, č. 3—4/1958, str. 214.

⁵ M. Dłuska, cit. d. str. 174—175.

imperialistov. No, západní imperialisti si súčasne zabezpečovali pro futuro aj „rovnováhu“ v tejto oblasti tým, že pri vymedzení západných a severných hraníc Poľska ponechali priemyselné kraje Sliezska Nemecku a neuvoľnili prístup k mori a západné hranice sa stali ťažko chrániteľnou bránou pre útočné plány nemeckého imperializmu.⁶

Poľská buržoázia a veľkostatkárstvo, ich exponent Pilsudski a ich politické strany, od národných demokratov až po pravicových vodcov poľských socialistov, snažili sa pochopiteľne vytvárať predpoklady pre výstavbu buržoáznej, pracujúcu väčšinu ľudu utlačajúcej štátnej moci.

Z hľadiska právnej histórie je veľmi zaujímavý konkrétny postup poľskej buržoázie pri uskutočnení týchto cieľov, výber použitých mocenských prostriedkov a používanie osobitných politických inštitúcií. V čase porážky mocností trojdohody jestvovali dve koncepcie na založenie buržoázneho Poľska. Národní demokrati boli toho názoru, že treba vyčkať rozhodnutie mierovej konferencie a prevziať štátnu moc z rúk západných mocností. Táto koncepcia predpokládala ponechanie okupačného vojska v Poľsku a vyčkávanie chvíle, keď pod tlakom ľudového revolučného hnutia a následkom vojnovkej porážky padnú vlády Nemecka a Rakúsko-Uhorska.⁷

Reprezentanti druhej koncepcie namietali proti tomu, že vyčkávacie stanovisko je nebezpečné, pretože čas pracuje pre „sovietsku skutočnosť“, a keď sa buržoázia neuchopí moci a nevyužije na to výhodnú príležitosť, tak dôjde v Poľsku k socialistickej revolúcii. Väčšina poľskej buržoázie a veľkostatkárstva odmietla z týchto príčin prvú koncepciu a rozhodla sa nastolením vlastnej vlády vytvoriť situáciu, v ktorej využijúc vymoženosti ľudového revolučného hnutia a zneužijúc túžbu pracujúcich po národnej a sociálnej slobode a súčasne i ich politickú neskúsenosť postaví pracujúce masy a súčasne aj západné mocnosti pred hotovú vec.

Vzhľadom na to, že anektované územie Poľska patrilo pred r. 1917 k cárskemu Rusku, Nemecku a Rakúsku, vznikali prvé buržoázne vládne orgány decentralizovane, od seba nezávisle, bez koordinácie ich činnosti, podľa miestnych podmienok a možností. Vytvárali sa vlastne menšie štátne útvary poč. miestné vlády, ktoré sa len postupne podriadili, centrálnej štátnej moci.

Nemecká a rakúska vláda snažili sa síce ovládať situáciu, ale bez väč-

⁶ Je známe, aké stanovisko zaujali v tejto otázke pred mierovou konferenciou vo Versailles plk. House, zástupca Wilsona, a Lloyd George; nezatajovali svoj názor na potrebu budúcej podpory hospodárskej a politickej expanzie Nemecka. Pozri k tomu: F. J ó z w i a k, cit. d. str. 7—9, ďalej Dejiny diplomacie, sv. 2 (české vyd.), str. 159 a ď.

⁷ Predseda národne-demokratickej strany Roman Dmowski požiadal dokonca Lansinga, aby zariadil ponechanie okupačných armád v západných krajoch Poľska, prípadne aj po kapitulácii trojdohody, do toho času, kým Dohoda nenariadi ich evakuáciu. Bližšie o tom: Adam P r ó c h n i k, Pierwsze piętnastolecie Polski Niepodległej, Warszawa.

ších úspechov. Patentom nemeckého a rakúskeho cisára z 12. 9. 1917 o „štátnej moci v poľskom kráľovstve“ zriadila sa regentská rada a štátna rada v Poľsku. Trojčlenná „Rada Regencyjna“ ustanovená dňom 27. 10. 1917 prehlásila, že sa bude opierať o cisárske patenty a vymenovala „Radu ministrov“, kolaborujúcich s okupačnými mocnosťami. Štátna rada ako zákonodárny orgán pozostávala z polovice z virilistov menovaných Regentskou radou, z polovice z volených členov mestských rád a okresných sejmíkov.⁸

„Rada regencyjna“ jestvovala len formálne ako vykonávateľka príkazov generálnych gubernátorov a ostatných okupačných úradov. Predseda jej rady ministrov, po porade v Berlíne a vo Viedni prehlásil ešte 24. 4. 1918, že „budúce Poľsko“ spojuje svoj osud s centrálnymi mocnosťami a pripojí sa k ustanoveniam prímeria a vojenskej konvencie, ktorá sa uzavrie s Nemeckom a Rakúskom; podobne ako niektoré západné kruhy, nepočítali ani títo „vlastenci“ s rozpadom Rakúsko-Uhorska a nemeckého cisárstva. Poľská buržoázia, sústredená do skupiny zv. „Samostatnosť“,⁹ postavila sa k regentskej rade negatívne a snažila sa uskutočniť spomenutú druhú koncepciu založenia buržoázneho poľského štátu.

Postavenie kolaborantskej skupiny, sústredenej okolo regentskej rady, sa zmenilo, keď pod tlakom sovietskych dekrétov o nezávislosti Poľska a deklarácie práva národov na samourčenie (8. a 15. 11. 1917) rozhodli sa i západné mocnosti dňa 3. 6. 1918 vydať deklaráciu o nezávislosti Poľska. Regentská rada na to odpovedala síce protestom z 13. 6. 1918, v ktorom oznámila, že neprestane spolupracovať s centrálnymi mocnosťami, avšak v októbri 1918, keď vojenská porážka Nemecka a Rakúsko-Uhorska bola už zjavná, pokúsila sa zreorganizovať sa a stať sa centrálnym orgánom štátnej moci a správy nového Poľska. Dňom 7. 10. 1918 rozpustila štátnu radu, nariadila ju ustanoviť z „predstaviteľov najširších vrstiev“ cestou volieb, na prechodný čas si prisvojila výkon zákonodarnej a vládnej moci a prehlásila, že bude „mostom“ medzi vládou z vôle okupantov a z vôle „ľudu“. Nemecký generálny gubernátor na to prehlásil, že dňom 15. 11. 1918 odovzdáva svoju právomoc Regentskej rade a podobne sa vyjadril aj rakúsky generálny gubernátor dňa 1. 12. 1918. To však už nepomohlo Regentskej rade. V tom čase totiž okupačné vojská opustili už územie Poľska, sám nový predseda rady ministrov sa postavil proti Regentskej rade prehlasujúc, že „je za zjednotené, slobodné, ľudové Poľsko“ a podobne sa zachoval i komisár pre „Rakúskom okupované oblasti“, kto-

⁸ Členovia regentskej rady: arcibiskup Alexander Kakowski, knieža Zdislav Lubomirski a gróf Józef Ostrowski. Predseda rady ministrov: J. K. Steczkowski. Pozri k tomu: A. Próchnik, cit. d. str. 11 a nasl.

⁹ Pozostávala z pravicového krídla poľských socialistov (PPS), zo skupiny takzv. „Wyzwolenia“ a z organizácií poľskej burž. inteligencie.

rý vo Viedni ohlásil nárok Poľska na štátnu moc nad Galíciou a nárok na organizáciu národného vojska.¹⁰

Význam Regentskej rady spočíval v tom, že jej cestou odovzdali nemecké a rakúske vládnuce triedy štátnu moc do rúk poľskej buržoázie a veľkostatkárstva dobrovoľne a bez boja, a týmto spôsobom sa umožnilo buržoáznej vláde aj v Poľsku, aby od počiatku svojej existencie, používala dobre zabehaný štátny aparát s vyškolenou byrokraciou proti revolučnému hnutiu ľudových mäs.

Tento vývoj zameraný na paralyzovanie revolučných síl a na záchranu buržoáznej moci v nástupníckych štátoch, sa uskutočnil aj v regionálnom merítku, v prvej poľskej krajine, v ktorej vznikli samostatné buržoázne vládne orgány, tj. v západnej Galícii a poľskom Tešínsku.

Keď rakúsky cisár Karol proklamoval v polovici októbra 1918 „reorganizáciu“ monarchie na federatívnom základe, doporučoval v svojom manifeste všetkým krajinám, s ktorými počítal ako s členskými štátmi federatívneho zväzku, aby si zakladali národné rady.¹¹ Doporučenie sa vzťahovalo aj na Galíciu. No, zastupcovia poľskej buržoázie, včítane miestnych funkcionárov poľskej socialistickej strany, pochopili, že tento cisársky manifest je vlastne oficiálnym ohlásením zániku Rakúsko-Uhorska a preto, súc rozhodnutí Galíciu pripojiť k novému poľskému štátu, dňa 21. 10. 1918 uzniesli sa v Krakove, že okamžite nastolia dočasnú poľskú vládu Galície. Takto vznikla dňa 28. 10. 1918 tzv. „Polska Komisja Likwidacyjna“, ktorá začala úradovať dňom 4. 12. 1918 a mala za úlohu prevziať vládnu moc a riadiť štátny aparát v Galícii a v tešínskom Sliezsku a zlikvidovať politické a hospodárske styky s Rakúskom. Národné rady v tejto oblasti sa jej podriadili.¹²

Pre získanie poľskej oblasti Oravy a Spiša vznikla v januári 1919 „Vládna komisia“ pre sliezsky Tešín, Oravu a Spiš, v Lwowe poč. v Krakove, ktorú v marci 1919 vystriedal „generálny vládny delegát“.

V pruskej oblasti vznikla dňom 10. 11. 1918 „Rada robotnícka a vojenská“ so sídlom v Poznani, ktorá spravovala toto územie skoro dva mesiace. Súčasne sa ustavily aj buržoázne národné rady ktorým sa podarilo najmä v Poznaňsku prevziať moc z rúk robotníckych a vojenských rád.¹³

¹⁰ Nemecký generálny gubernátor: Beseler, rakúsky: Liposzczak. Predseda novej rady ministrov: Świerzyński. Komisár regentnej rady pre Rakúskom okupované oblasti, Zdanowski. A. P r ó c h n í k, cit. d. str. 11 a nasl.

¹¹ Bližšie o tom, ako i ohľadne podobnej situácie v relácii rakúsko-českej, pozri v práci V. V i e t o r, Organizačné problémy čsl. justičnej správy na Slovensku, r. 1918—1926 (v tlači).

¹² Dočasná národná rada na Tešínsku sa dojednala s pražským Národným výborom dňa 5. 11. 1919 ohľadne rozdelenia Sliezska. Bližšie o tom, A. P r ó c h n í k, cit. d. str. 15 a nasl.

¹³ Buržoázne národné rady stáli pod vedením Korfantyho, Adamského a iných. A. P r ó c h n í k, cit. d. str. 30—34. Ohľadne Oravy a Spiša, str. 73.

V uhoľnej pánvi Dąbrowa, so sídlom v Dąbrowe-Górnicy, vznikla koncom októbra 1918 lokálna republika so sociálnym charakterom pod vedením ľavice poľskej socialistickej strany, ktorá sa však tiež podriadila dočasnej centrálnej vláde v Lublíne.

Oblasti, obývané zväčša Ukrajincami, ovládala poľská buržoázia pomocou vojenskej okupácie. Týmto spôsobom sa zriadila proti vôli ukrajinského obyvateľstva Poľská národná rada v Przemyslu, ktorá fungovala nezávisle od dočasnej centrálnej vlády. Lwow sa delil na časť poľskú a ukrajinskú. V poľskej časti vznikol dňom 4. 11. 1918 „Výbor bezpečnosti a ochrany verejného blaha“, ktorému sa podarilo ozbrojenou mocou rozšíriť svoju kompetenciu aj na ukrajinskú časť mesta oblasti, takže koncom novembra 1918 bolo už celé mesto v rukách poľskej buržoázie a bolo spravované „Dočasným vládny výborom“.¹⁴

Dočasná centrálna vláda Poľskej republiky vznikla v Lublíne dňa 7. 11. 1918; založila sa pomocou reakčných buržoázno-nacionalistických legionárov, z radov pravicových poľských socialistov s „demokratickým a socialistickým“ programom, z ktorého sa však nič neuskutočnilo. Lublinská vláda spravovala celé, Rakúskom okupované územie a chcela sa zmocniť Nemeckom okupovaných krajov.

Napokon jestvovala aj emigračná vláda, tzv. „Poľský národný výbor“, založený v Paríži dňa 15. 8. 1917, ktorá sa považovala za oficiálnu, Dohodou uznanú reprezentantku poľského národa a ktorá zo svojej strany neuznala domáce národné výbory, rady a miestne vlády.

Situácia sa zmenila 10. 11. 1918, príchodom Piłsudského do Poľska. Regentská rada vzdala sa svojej právomoci v prospech Piłsudského dňa 14. 11. 1918, aby i týmto spôsobom sa vyjadrila právna kontinuita buržoáznej moci. Dočasná vláda v Lublíne sa mu podriadila o niekoľko dní neskôršie, takže dňom 21. 11. 1918 mohol Piłsudski ako reprezentant nového poľského buržoázneho štátu vyhlásiť svoj program, schválený Wilsonom a Fochom, s ktorými stál v úzkom kontakte.¹⁵

Pri urýchlennom upevňovaní mocenského aparátu pomáhali poľským vládúcim triedam predovšetkým ozbrojené sbory legionárov — a Piłsudskému podriadených nacionalistických dôstojníkov a vojakov.¹⁶ Avšak ani Piłsudski so svojim vojskom, ani národní demokrati sami by neboli stačili na podlomenie revolučného elánu más a na konsolidovanie buržoáznej moci. Hlavným a najdôležitejším spojencom poľskej buržoázie a

¹⁴ Ako pod č. 13.

¹⁵ A. Próchník, cit. d. str. 34—36.

¹⁶ Poľské légie založil Piłsudski za pomoci rakúskeho generálneho štábu r. 1914 pre boj na strane trojdohody proti Rusku. Poľská vojenská organizácia „Polska Organizacja Wojskowa“ (POW), šovinistická, protiruská organizácia poľskej buržoázie, založená tiež Piłsudským, slúžila za prvej svetovej vojny rakúskemu a nemeckému generálnemu štábu k špiónážnym a záškodníckym akciám v tyle ruskej armády. T. Daniszewski, cit. d. str. 111—117.

veľkostatkárstva bolo pravicové vedenie poľskej socialistickej strany (PPS), ktorá pod heslami „vnútorného mieru“ a „poľských štátnych záujmov“ a podľa všade uplatňovaného receptu pravicovej sociálnej demokracie sa podriadila aj v Poľsku buržoázii, zradila záujmy pracujúcich a zabezpečovala neodkladné upevnenie vykorisťovateľského štátu.

Už sme spomenuli, že dočasná centrálna vláda v Lublíne, ktorej predsedal vodca PPS Daszyński, neuskutočňovala ani jednu takú reformu, ktorá by byla ohrozovala panstvo poľskej buržoázie a veľkostatkárstva, a že odovzdala dobrovoľne svoju moc Piłsudskému, ktorého oslavovala ako človeka, ktorý „zachránil krajinu pred vplyvom ruskej a nemeckej revolúcie“.

V čase narastania revolučnej vlny, v prvých mesiacoch po vyhlásení samostatnosti Poľska, poveril Piłsudski vedením vlády ďalšieho čelného reprezentanta poľskej socialistickej strany, Moraczewského, aby zahrál úlohu hromozvodu. Táto „ľudová“ vláda, po splnení svojej zradnej úlohy odstúpila potom na pokyn Piłsudského a nastupujúca vláda Paderewského dala vykonať prvé voľby do buržoázneho parlamentu, pozostávajúceho vo svojej väčšine zo zástupcov meštiackej reakcie.

Na prelome r. 1918—1919 bola v Poľsku situácia podobná tej, ktorá sa vytvárala u nás, v Maďarsku, Nemecku, Bulharsku atď. Rozpútal sa ostrý triedny boj o prerastanie národnej a demokratickej revolúcie v revolúciu socialistickú, boj o politický charakter štátu, boj, v ktorom sa malo rozhodnúť o tom, kto bude riadiť štátny aparát a osudy ľudu, proletariátu či buržoázie. Prejavom revolučnej situácie bola skutočnosť, že skoro v každej oblasti Poľska vznikali soviety robotníckych a vojenských zástupcov. V tomto rozhodujúcom zápase postavila sa poľská socialistická strana, tak ako ostatné reformistické strany II. Internacionály, na stranu buržoázie. Využívajúc svoj vplyv a postavenie medzi pracujúcimi a operujúc demagogickými a protimarxistickými heslami o „čistej a nadtriednej“ demokracii, odvrátila pozornosť robotníctva a ostatných pracujúcich od podstaty revolučného hnutia, a prisľubujúc ako vládna strana postupné uskutočňovanie sociálnych reforiem, umožnila rýchlu konsolidáciu buržoázneho štátneho aparátu a takýmto spôsobom zachránila kapitalizmus v čase pre poľskú buržoáziu najkritickejšom.

V samostatnom poľskom štáte stála teda pred robotníckou triedou Poľska úloha: bojovať o moc, o život v slobodnom štáte, v ktorom sa mal vybudovať socializmus pod vedením robotníkov a roľníkov, alebo prijať bez boja hospodárske a politické utláčanie a živorenie pod nadvládou kapitalistov a veľkostatkárov. Robotnícka trieda Poľska nastúpila do boja o moc. Asi v 80 miestach, medziiným vo Varšave, Lublíne, Łodzi, Dąbrowe-Górnickej atď. vznikali soviety robotníckych a roľníckych delegátov. V Dąbrowski-Zaglebiu sa zakladala červená garda ako ozbrojená sila so-

vietu, pod vedením ktorého robotníci obsadili bane a hutu. Na mnohých miestach sa robotníci pokúsili prevziať kontrolu nad výrobou. V Lublínskom kraji utvárali sa koncom r. 1918 dedinské soviety a výbory dedinskej chudoby a želiarov, inde pristúpili roľníci k deleniu veľkostatkov, ku kácaniu lesov, rozdeľovaniu uskladnenej úrody a domov a k zaberaniu neobrábanej pôdy. V celom kraji prechádzala vlna štrajkov. Pod tlakom činnosti sovietskych musela buržoázia uskutočniť niektoré sociálne reformy ako napr. 8hodinový pracovný čas, zriadenie závodných rád, zvýšenie platov a pod.¹⁷

V čase zakladania týchto revolučných orgánov ľudu, zlúčili sa dve robotnícke strany, poč. časť ich členstva, ktorá ostala verná záujmom proletariátu, SDKPiL a PPS-ľavica a 16. 12. 1918 utvorili Komunistickú robotnícku stranu Poľska,¹⁸ ktorá sa postavila na čelo bojujúcich mas. Táto jedine revolučná strana v Poľsku mala samozrejme nesmierne začiatkové ťažkosti. Musela predovšetkým vo vlastných radoch prekonávať chybné názory luxemburgizmu, SDKPiL a oportunistické chyby PPS-ľavice a súčasne prehĺbovať poznanie marxisticko-leninských zásad. Je len pochopiteľné, že v tomto období povojnových triednych bojov v Poľsku boli politické možnosti KPRP hodne obmedzené tým viac, že medzi masami ešte silne pôsobili zradné revizionistické a oportunistické názory o tom, že poľský buržoázny štát „zabezpečuje záujmy ľudu“. No, napriek týmto nedostatkom, stávala sa KPRP postupne stranou leninského typu a jej revolučná aktivita, vyvíjaná v čele masových revolučných bojov, bola dôsledne internacionalistická.¹⁹

Komunistická robotnícka strana Poľska stála samozrejme od začiatku v ostrom boji proti vláde Pilsudského, ktorá zo svojej strany vystupovala čo najbrutálnejšie proti sovietskej a proti komunistickým organizáciám. Manifestácia KPRP vo Varšave dňa 29. 12. 1918 — nie celé dva týždne po jej založení — skončila už tragicky: poľské vojsko v službách poľskej buržoázie, vedené reakčnými dôstojníkmi, mesiac po vyhlásení samostatnosti Poľska, strieľalo do poľských robotníkov.

Po niekoľkomesačnom období pololegálnej existencie, bola KPRP už zahnaná do ilegality. Výnimočný stav zavedený za vlády „socialistu“ Moraczewského bol namierený výhradne proti komunistom; chceli komunistické hnutie v Poľsku v zárodku udusiť. KPRP však rýchlo prispôsobila

¹⁷ Pozri k tomu: Tymczasowy Komitet Rewolucyjny Polski, Warszawa 1955, str. 6 a nasl. Ďalej Z. S z e z y g i e l s k i, O radách robotníckych zástupcov v Poľsku, Príspevky k dejinám KSČ, č. 3—4/1958, str. 226.

¹⁸ Komunistyczna Partia Polski — KPP.

¹⁹ Bližšie o tom: Witold, A lengyel munkáspárt harca a nemzeti és társadalmi felszabadulásért, Budapest 1953. Treba i to zdôrazniť, že „v čase Kyjevského ťaženia Pilsudského bola to jedine KPP, ktorá videla v Rusku spojenca pracujúcich mas Poľska a celého sveta“. A. P r ó c h n í k, cit. d. str. 15 a nasl.

svoju taktiku a organizáciu a 1. mája 1919 znova a verejne manifestovala svoju silu vo Varšave.²⁰

Z tohoto krátkeho prehľadu udalostí ide najavo, že pomocou nemeckých imperialistických okupantov, ktorí prepustili Pilsudského a dopravili ho do Poľska, aby „zachránil“ Poľsko pred vlastným ľudom a pred socialistickou revolúciou rozširujúcou sa z východu, a pomocou dohodových imperialistov vedených USA, ktorí potrebovali nimi ovládnuté Poľsko ako útočnú silu protisovietskeho bloku, — napokon pomocou falošnej a zradnej politiky pravicových sociálnych demokratov, ktorí klamali masy tým, že „ľudové vlády“ Daszyńskiego, Moraczewského a Witosa slúžila zaujmom pracujúcich, — prešla štátna moc úplne do rúk poľských kapitalistov a veľkostatkárov. Opierajúc sa o pomoc západných imperialistov a využívajúc ochotnú spoluprácu pravicových vodcov poľskej socialistickej strany a použijúc reorganizovaný utláčajúci rakúsko-nemecký štátny aparát, podarilo sa poľskej buržoázii v prvých mesiacoch po vzniku samostatného štátu udusiť revolučný pohyb, zastaviť činnosť sovietskych robotníckych delegátov, odzbrojiť červené gardy a zatlačiť mladú komunistickú stranu do ilegality.

Avšak revolučný elán poľského proletariátu a ilegálna činnosť komunistickej strany nebola zlomená. Revolučné robotníctvo a komunisti v Poľsku získali novú odvahu revolučnými udalosťami prvého polroku 1919 v Bavorsku a najmä v Maďarsku, ako i rozvojom robotníckeho hnutia v Bulharsku, ČSR, Taliansku, Francúzsku atď.

Prejavom prekonania dočasnej stagnácie boli májové demonštrácie v Poľsku v r. 1919, ktoré prebiehali v znamení boja proti buržoáznej vláde, proti antisovietskej intervencii a za obranu sovietskeho štátu, ktorý bol začiatkom mája 1919 znova napadnutý kontrarevolučnými intervenčnými vojskami.²¹

Na prvomájových oslavách r. 1919 v Moskve prehlásil V. I. Lenin: „Obraz osláv proletárskeho dňa sa zmenil nielen u nás. Vo všetkých krajinách vykročili robotníci na cestu boja s imperializmom. Oslobodená robotnícka trieda víťazne slávila svoj deň a oslavovala ho slobodne a verejne nielen v sovietskom Rusku, ale i v sovietskom Maďarsku a v sovietskom Bavorsku. Dnes môžeme s istotou povedať, že nielen v červenej Moskve, v červenom Petrograde a v Budapešti, ale vo všetkých veľkých proletárskych strediskách hovoria robotníci, ktorí vyšli do ulíc nie na prechádzku, ale preto aby manifestovali svoju silu, aby hovorili o význame sovietskej moci, o blízkom víťazstve proletariátu.“²²

²⁰ T. Daniszewski, cit. d. str. 111—117. Zákaz zhromažďovania sa suspendoval na pol dňa, kvôli prvomájovému sprievodu, na ktorom mala dominovať strana Poľských socialistov.

²¹ Vojsko Pilsudského vtrhlo do Ruska, a na Ďalekom Východe začali intervenciu Japonci.

²² V. I. Lenin, spisy, sv. 29., rus. vyd., str. 301.

Hlavným heslom májových demonštrácií r. 1919 bola i v Poľsku obrana sovietskeho štátu. V májovej proklamácii UV-KPRP charakterizovala sa vnútropolitická situácia takto: „Ukázalo sa, že komunistické heslá sú vyznaním viery obrovských proletárskych más. Strana, ktorá nemala v krajine ani jednej legálne noviny, ani jedného zástupcu v buržoáznom parlamente a buržoáznej mestskej rade, ukázala sa ako najsilnejšia strana proletariátu hlavného mesta... Vo Varšave bol vyhlásený výnimočný stav, ktorý bol skoro po troch mesiacoch rozšírený na celú krajinu. Sišiel sa snem, opora kontrarevolúcie, celá politika vlády, politika Piłsudského a snemu išla cestou zahraničných lúpežných vojen, a stále bezohľadnejšieho teroru vo vnútri štátu. Najostrejšie represie boli namierené proti členom komunistickej strany; jej členovia sú väznení, verejne i tajne bití a vraždení. Jej tlač je potlačovaná v čase, keď všetky legálne vychádzajúce noviny zahrňujú komunistickú stranu prúdom najodpornejších pomlúv a lží. Chceli komunistov ubíť morálne a fyzicky. A viď, po štyroch mesiacoch, keď sa suspendovala hrozba výnimočného stavu na dvanásť hodín, povstala väčšina proletárov Varšavy pod zástavou komunizmu.“²³

3.

Keď chceme zhodnotiť ideologický a politický vplyv a ohlas Maďarskej sovietskej republiky na revolučné robotnícke hnutie v Poľsku, musíme vychádzať z načrtnutej situácie. KPRP musela predovšetkým pozdvihnúť sebadôveru a bojovú odhodlanosť svojich členov a širokých proletárskych más, aby prekonala demobilizačný vplyv bezúzdneho protikomunistického teroru a protisovietskej propagandy. Pre KPRP bola preto veľmi cenná možnosť poukazu na víťazstvo proletariátu v Maďarsku, na rozšírenie revolučnej vlny, na veľké možnosti socialistickej revolúcie v strednej a východnej Európe, na internacionálnu solidaritu proletariátu, na uskutočnenie marxisticko-leninského učenia o proletárskej diktatúre v ďalšej krajine a pod.

Situácia KPRP bola veľmi zložitá i preto, že poľská buržoázia a veľkostatkárstvo maskovali svoju protisovietsku nenávisť šovinistickým rozdúchaním, cársnym útlakom vyvolaných protiruských nacionálnych vášní a komunistom nebolo vždy ľahké presvedčovať menej uvedomelé, nacionálnym šovinizmom rozoštvané masy o tom, že cárizmus ich utláčal rovnako, ako gniaval ostatné národy Ruska a predovšetkým sám ruský ľud a jej komunistická strana a sovietska vláda, ktoré navždy odstránili cársky režim, sú úprimnými priateľmi poľských pracujúcich. Poľská buržoázia robila proste to, čo robila i slovenská buržoázia, keď využívala tisíročným nacionálnym útlakom uhorských vládnuúcich tried odôvod-

²³ T. Daniszewski, První máj v Polsku (1890—1950), Praha 1953, str. 117.

nene vyvolanú averziu slovenského ľudu proti maďarským „pánom“, rozširovala nenávisť aj v pomere k maďarskému bojujúcemu proletariátu. Rozdiel bol však v tom, že kým český uvedomelý proletariát, a tým teda číselná väčšina robotníctva v ČSR, keďže nežila pod uhorským útlakom, nereagovala tak, ako si to čs. buržoázia priala, nakazilo sa nie malé množstvo poľského pracujúceho ľudu dosť citlivo jedom protiruskej šovinistickej propagandy. Tým cennejšie bolo ponaučenie z víťazstva socialistickej revolúcie v Maďarsku, pochopeniu ktorého nebránili žiadne rušivé nacionálne predsudky.

V čase vzniku Maďarskej sovietskej republiky uskutočňovala Piłsudského armáda svoje kontrarevolučné intervenčné útoky proti sovietskemu Rusku a vo vnútri krajiny bol utláčaný každý revolučný pohyb, na čo sme už poukázali. KPRP musela teda mobilizovať masy jednak do boja za oslabenie protisovietskej intervencie, jednak do boja proti upevňovaniu buržoázneho štátneho zriadenia, proti zradnej politike pravicových sociálnych demokratov a za vytvorenie silnej leninskej strany. V krátkej štúdii nemôžeme pochopiteľne vyčerpávajúcim spôsobom rozriešiť všetky tie prejavy úsilia KPRP, ktorými sa snažila zvládnuť nastolené úlohy poukazom na význam Maďarskej sovietskej republiky. Pre naše závery stačí poukázať na hlavné a charakteristické dokumenty, potvrdzujúce intenzitu, zameranie a rozsah tohoto vplyvu.

Dokumentačný materiál, ktorý používame k tomuto rozboru, môžeme roztriediť do troch skupín. Sú to predovšetkým informatívne novinové články poľskej komunistickéhoj tlače, ďalej rezolúcie, letáky, bojové heslá KPRP a napokon ideologické články a brožúry KPRP, obsahujúce teoretický a politický rozbor významu Maďarskej sovietskej republiky.²⁴

*

Tlačové orgány KPRP prinášali pohotovo, rýchlo a dosť presne zprávy o vzniku, vývoji a zániku Maďarskej sovietskej republiky, a to jednak zprávy poľskej tlačovej agentúry (P. T. A.), jednak zprávy maďarských a zahraničných časopisov, ako i zprávy dopisovateľov.

Už 23. marca 1919 bola uverejnená „radostná zpráva o prechode celej moci v Maďarsku do rúk robotníckej triedy a o vyhlásení diktatúry proletariátu“, zakončená zasielaním „revolučného pozdravu novej Maďarskej republike“.²⁵

Súčasne sa uverejnil telegram maďarskej tlačovej kancelárie, obsahujúci proklamáciu odstupujúceho ministerského predsedu gr. Károlyiho,

²⁴ Použitý a citovaný materiál sa nachádza v Archíve Ústredného Výboru Poľskej zjednotenej strany vo Warszawe, v ďalšom: Arch. KC-PZPR.

²⁵ „Pisma burżuazyjne przynoszą w ostatniej chwili radość nowinę o objęciu całej władzy na Węgrzech przez klasę robotniczą i zaprowadzeniu dyktatury proletariatu... Nowej Węgierskiej Republice Rad przesyłamy rewolucyjne pozdrowienie.“ Prawda Komunistyczna, týždeňík, r. I. č. 4. Arch. KC-PZRR (časopisy).

v ktorej sa zdôrazňovalo, že spoločenská výroba v Maďarsku môže sa zabezpečiť a anarchia môže sa prekonať len tak, že proletariát prevezme vládu; ďalej sa podčiarkovala okolnosť, že mierová konferencia chce vojensky obsadiť celé územie Maďarska, aby slúžilo za operačnú bázu proti sovietskej červenej armáde, a že „okupované kraje mali by dostať ako odmenu tie rumunské a české vojská, ktoré by porazili armádu ruských soviетov.“²⁵ Ďalej sa uverejnila krátka zpráva o zjednotení komunistov a soc. demokratov v Maďarsku a prvá proklamácia Maďarskej sovietskej republiky „Ku všetkým“ v úplnom znení.

Začiatkom apríla bol uverejnený telegram s. Póra, adresovaný V. I. Leninovi a odpoveď s. Lenina.²⁷ Po zahájení kontrarevolučnej vojny proti Maďarskej sovietskej republike informovala poľská komunistická tlač svojich čitateľov o tom, že „rumunská, česká, srbská vláda a Dohoda vyslali svoje vojsko proti červenej Budapešti“. Ale maďarská revolúcia sa bráni. Červené robotnícke pluky odrážajú útočníkov a z českých vojsk už nie jeden pluk prešiel na stranu revolúcie.²⁸ Krátke popísanie priebehu bojov počas útoku a protiútoku sa prinášal podľa zprávy švarčiarkeho „Volksrecht“-u z 28. 5. 1919.²⁹

Historické udalosti odohrávajúce sa v Maďarsku nepodávali sa izolovane, ale v súvislosti s revolučným hnutím a revolučným bojom v ostatných štátoch Európy — samozrejme predovšetkým Ruska — ako súčasť revolučného boja medzinárodného proletariátu, rozvíjaného po Veľkej októbrovej socialistickej revolúcii za víťazstvo svetovej revolúcie. Uverejnili sa zprávy z Viedne (23. 3. 1919) o tom, že rakúski komunisti ma-

²⁵ Ako pod č. 25.

²⁷ „Komuna“, č. 3/1919, str. 4—5, Arch KC-PZPR (časopisy). Pozri k tomu: M. Vietor, Slovenská sovietska republika r. 1919, str. 85 a nasl.

²⁸ „Na Węgrzech również rząd komunistyczny ze wszech stron jest atakowany przez czarne siły reakcji. Rząd rumuński, czeski, serbski, Koalicja wysyłają wojska przeciw czerwonemu Budapesztowi. Lecz i rewolucja węgierska broni się dzielnie. Czerwone bataljony robotnicze dzielnie odpierają najeźdźców a z wojsk czeskich już nie jeden pułk przeszedł na stronę rewolucji.“ Komuna, č. 5/1919, str. 5.

²⁹ „Szwajcarski ‚Volksrecht‘ z 28. m. podaje następujący list pewnego socjalisty rumuńskiego z Budapesztu:

Gdy w końcu kwietnia rozpoczęła się ofensywa rumuńska, wojska czerwone w popłochu opuściły swe pozycje. Panowała dzika dezorganizacja. Kontrrewolucjoniści i ludzie zniechęceni twierdzili, że rząd sowiecki lada szień upadnie.

Ale od początku maja proletariát węgierski dokonał pracy tytanicznej. Można rzec bez przesady, że niema rządu, któryby w ciągu tak krótkiego czasu wykazać mógł tak wielkie rezultaty praktyczne. Nie jest to praca rządu w dawnym znaczeniu tego słowa: cały proletariát węgierski uświadomił sobie niebezpieczeństwo i z nieopisanym zapalem rzucił się do pracy organizacyjnej... 20. maja o 7-ej rano rozpoczął się atak na Miskolcz. Pomimo oporu Czechów czerwoni w ciągu godziny posuneli się o 4 kilometry. Artylerja pod wodzą specjalistów wkrótce wykryła pozycje przeciwnika. Przy śpiewe Międzynarodówki żołnierze z czerwonym sztandarem szli jak burza. Bataljony rezerwy wniosły skragę do Boehma, że nie pozwolno im pierwszym iść w ogień! Kierowali operacjami byli oficerowie sztabu jeneralnego. Jeden z tych oficerów, nadzorowanych przez komisarzy politycznych, oświadczył: Trudno oczom własnym uwierzyć, że żołnierze, którzy cztery lata byli na wojnie i domagali się pokóju, idą do boju z takim zapalem.“ Komuna, č. 6/1919, str. 7—8.

nifestowali swoju solidaritu s maďarským proletariátom,³⁰ ďalej program Bavorskej centrálnej rady a uznesenia konferencie nemeckých baníkov v Essene (4. 4. 1919)³¹; z ČSR sa prinášala zpráva, že stanovisko soc. demokratov je „nepripustif“ útočné akcie proti Maďarskej komúne, a informácia o čs. komunistickej tlači.³² Nechýbali zprávy o robotníckom hnutí v Taliansku, Francúzsku, v Anglicku a USA.³³

³⁰ „Wiedeň, 23. marca. Biuro korespondencyjne dowiaduje się z Budapesztu drogą iskrową: Misje ententy opuszczają miasto. Wojska francuskie zostały rozbrojone. W niektórych pułkach francuskich przysło do buntów. Wiedeň, 24. marca. Biuro korespondencyjne donosi: W niedzielę przed południem tutejszi komuniści urządzili manifestację dla okazania sympatji dla proletariatu węgierskiego. Noszono czerwone chorągwie z napisami cała władza dla robotników, chłopów i żołnierzy.“ Prawda komunistyczna, č. 4/1919, str. 15. „Austrja. We Wiedniu komuniści urządzili manifestację dla okazania sympatji dla proletariatu węgierskiego. O godz. 3-tej p. p. odbyło się przed ratuszem zgromadzenie komunistów, w którym wzięli także udział żołnierze. Noszono czerwone sztandary z napisami, cała władza dla robotników, chłopów i żołnierzy“. Przemówili także delegaci bawarski i berliński.“ Komuna, č. 3/1919, str. 5.

³¹ „Bawarska Rada Centralna zgodnie z żądaniem rewolucjonistów bawarskich przyjęła następujące zasady: 1. Dyktatura oświadconionego klasowo proletariatu, 2. uspołecznienie fabryk, banków i wielkiej własności ziemskiej, 3. obowiązek pracy dla burżuazji, 4. rozdział kościoła od państwa, 5. zmiana ustroju szkolnictwa i sądownictwa według zasad rewolucyjnych, 6. uspołecznienie prasy, 7. utworzenie czerwonej gwardji, 8. sojusz z Rosją i Węgrami.

4-go Kwietnia odbyła się w Essen konferencja delegatów rewolucyjnych górników reńsko-westfalskiego okręgu przemysłowego, obeszła przez 207 kopalni (540 delegatów). Postanowiono na niej: 1. (537 głosami przeciwko 3) odmówić starym (oportunistycznym) związkom prawa przemawiania i pertraktowania w imieniu rewolucyjnych górników, prawo to powierzone zostaje centralnej radzie kopalni tak zw. komisji dziewięciu, 2. (jednogłośnie) wezwać robotników środkowych Niemiec i Śląska do zsolidarowania się ze strajkującymi górnikami okręgu Ruhr, 3. (jednogłośnie) konferencja wyraża najgłębszą pogardę tym, którzy dają się zwerbować do wojska rządowego i postanowia starać się o to, by ludzie ci w przyszłości nie dostali zajęcia w żadnej kopalni. Mają oni być omijani jak zaraza.“ Komuna, č. 3/1919, str. 4.

³² „W Czechach wychodzą obecnie 3 zdecydowane bolszewickie pisma: „Sociální Demokrat“ w Pradze, „Svoboda“ w Kladnie i „Prawda“ w Pilźnie. Ponadto wychodzi organ anarchistyczny „Komuna“ należący do partji niezawisłych socjalistów, która w zeszłym roku połączyła się ze socjalistami narodowcami. Pismo to szerzy równie gorąco agitację bolszewicką. — Czescy socjaliści wypowiedzieli się w najostrejszej formie przeciw jakiegokolwiek akcji wojennej przeciwko rewolucyjnym Węgrom. Socjaliści zagrozili strajkiem jeneralnym na wypadek mobilizacji.“ Komuna, č. 3/1919, str. 5.

³³ Na dwunastego kwietnia przewidywany jest powszechny strajk protestacyjny proletariatu francuskiego.

Szczególne oburzenie wyrok burżuazyjnych przysięgłych wywołał w okręgu wyborczym Jaurès: „Górnicy z Carmaux, zebrani w liczbie 3 tysięcy, oburzeni do głębi wyrokiem klasowym sądu przysięgłych w sprawie Villain'a, protestują energicznie przeciwko temu postępkowi burżuazji, dla podtrzymania swego protestu postanawiają zastrajkować dnia 12. kwietnia i rozchodzą się z okrzykiem: „Niech żyje rewolucja socjalna!““ Komuna, č. 3/1919, str. 5.

„Włochy. Z Rzymu donoszą: sytuacja Włoch staje się coraz poważniejszą. Nawet te nieliczne wiadomości, jakie przedostają się przez cenzurę wskazują, że Włochy są w przededniu ciężkich wydarzeń politycznych. Włoska partja socjalistyczna postanowiła wydać manifest domagający się zniesienia monarchii i wyrażający opinię, że proletariatu musi zdobyć władzę. Manifest proklamuje strajk jeneralny, który zacząć się 1-go maja. Anglja: Liczba bezrobotnych w Anglii, pobierających zapomogę, przekroczyła cyfrę 1 miljona. W listopadzie 1918 r. liczba ta wynosiła tylko 80 tysięcy, od tego czasu wzrastała więc o przeszło 66 tysięcy tygodniowo. Ameryka. „Daily News“ donosi, że w Ameryce agitacja bolszewicka zatacza coraz szersze kręgi. Kapitałiści są bardzo zaniepokojeni. Na

Intervenčná vojna, vedená proti Maďarskej sovietskej republike a neskoršie nastupujúce ťažkosti dali sa tiež do súvislosti s udalosťami v Rusku,³⁴ Nemecku³⁵ ako i v západných kapitalistických štátoch.³⁶ Dôsledky intervencie sa vysvetľovali veľmi optimisticky, s nádejou na ďalšie víťazstvá maďarskej Červenej armády.³⁷

*

V situácii, v ktorej sa mladá, do ilegality zatlačená KPP nachádzala, mala zpráva o vzniku Maďarskej sovietskej republiky pochopiteľne veľký mobilizačný účinok. Na schôdzke Varšavskej rady robotníckych delegátov (W. R. D.) prijali na návrh komunistov jednomyseľné rozhodnutie tohoto znenia:

„Varšavská rada robotníckych delegátov ako predstaviteľka proletariátu poľského štátu, s najväčšou radosťou víta víťazstvo revolúcie a utvorenie vládnej rady robotníckych, roľníckych a vojenských delegátov

przywitanie wysłannika rosyjskiej republiki Martensa zorganizowano wielkie zebranie, na którym domagano się utworzenia amerykańskiej republiki Rad.” Komuna, č. 3/1919, str. 5.

³⁴ „Rosyjske wojska czerwone muszą się cofać na zachódzie i na wschodzie. Z jednej strony wojska obér-chuligana Piłsudskiego, z drugiej czarnosecinne zastępy Koczaka wzdierają się do rewolucyjnej Rosji, mordując, paląc, poskramiając buntowników chłopów i oddając ziemię społeczną z powrotem obszarnikom. Ale te chwilowe zwycięstwa kontrrewolucji okupowane są przez zwycięstwa oręża sowieckiego na północy i przede wszystkim na południu. Wieści o zajęciu Petersburga okazały się z palca wyssane. Czerwona stolica rewolucyjna jest dalej w rękach robotników. A na południu rewolucja ogarnęła całą Ukrainę, wypędziła z Odessy, z Sewastopola, z Besarabji wojska koalicyjno-rumuńskie, wkracza do Galicji a Rumunji. Rząd Petljury chwileje się: najzawziętsi wrogowie komunizmu, w rodzaju atamana Oskilki, chronią się pod opiekę wojsk polskich. We wschodniej Galicji tu i owdzie sowieci obejmują władzę.” Komuna, č. 5/1919, str. 4.

³⁵ „Rewolucja w Niemczech postępuje. Zdławiona w jednym miejscu, wybucha z podwójną siłą w drugim. Najnowsze wiadomości donoszą o wybuchu rewolucji w Szczecinie, wielkim porcie morskim. A gdy rozstrzygną się tak czy inaczej losy pokoju, gdy się rozwinie nastrój oczekiwania i niepewności, hamujący rozmach ruchu robotniczego, wtedy niechybnie nadejdzie nowa, może ostatnia fala rewolucyjna.” Komuna, č. 5/1919, str. 4.

³⁶ „We Francji klasa robotnicza olbrzymimi demonstracjami daje wyraz svemu buntowi przeciw nikczemnej polityce rządu kapitalistycznego... Również w Ameryce święto 1-go maja wypadło potężnie! W samym N. Jorku strajkowało 200.000 robotników... W Hispanji także 1-go maja v Madrycie strzelano do robotników. Burżuazja tak się boi wzrastającej fali rewolucyjnej... W Angliji związki zawodowe coraz jawniej nabierają cech rewolucyjnych. Związki górników, kolejarzy i robotników portowych wytworzyły ściślejszy sojusz... W Irlandji robotnicy tworzą Rady i uspija chwycić władze w swoje ręce... W Kanadzie partje robotnicze połączyły się i przesłały życzenia zwycięstwa bolszewikom w Rosji i spartakusowcom w Niemczech. W Indjach i Egipcie wybuchło zbrojne powstanie. Na ulicach Bombaju i Kairu władze używały w walce samochodów pancernych i karabinów maszynowych.” Komuna, č. 4/1919, str. 5.

³⁷ „Już przed miesiącem donosily z radością, że wojska czechosłowackie i rumuńskie, które na rozkaz imperjalistów koalicyjnych ruszyły przeciwko czerwonym Węgrom, zajęły Budapeszt i przywróciły rządy kapitalistów. Tymczasem sytuacja na frontach sowieckich Węgier przedstawia się bynajmniej nie wesoło dla kontrrewolucji międzynarodowej. Czerwona armja węgierska nie tylko wstrzymała pochód przeciwników na Budapeszt, ale odnosi nad nimi coraz nowe zwycięstwa. Armja czecho-słowacka, której duża część odmawiała posłuszeństwa, lub nawet przeszła na stronę czerwonych wojsk węgierskich, została przez Węgrów pobita na łeb i szyję i zmuszona jest teraz prosić za pośrednictwem Koalicji, która była właściwą inicjatorką wyprawy, o zawieszenie broni.” Komuna, č. 6/1919, str. 7—8.

v Maďarsku. W. R. D. posíla revolučnej robotníckej vláde v Budapešti bratské pozdravy a výraz proletárskej solidarity. Proletariát Varšavy i celého Poľska sleduje s veľkou pozornosťou hrdinský boj maďarských robotníkov s koristníckym imperializmom Dohody, ako i vlastnými kapitalistami a magnátmi a praje maďarským bratom ďalšie víťazstvá v boji o ideály socialistickej revolúcie. Nech žije Maďarská sovietska republika robotníkov, roľníkov a vojakov! Nech žije medzinárodná solidarita robotníkov!"³⁸

Podobné rezolúcie a pozdravné telegramy sa odhlasovávali aj v iných miestach Poľska; väčšina z nich vyznela v tom smysle, že v čase, keď sa kontrarevolúcia pripravuje v medzinárodnom meradle na koncentrovaný útok proti výdobytkom proletariátu, je vznik Maďarskej sovietskej republiky prameňom nových síl a odhodlania pre ďalšie boje poľského proletariátu za víťazstvo socializmu.³⁹

Nejuvedomelejšie vrstvy poľského revolučného proletariátu hrdinsky znášali krvavé straty, ktoré utrpeli práve v čase vzniku Maďarskej sovietskej republiky a „čerpanie síl“ z víťazstva maďarského proletariátu nebolo prázdnu frázou, ale reálnou pomocou v každodenných politických akciách. Dôkazom toho je napr. ilegálny leták, vydaný Výkonným výborom UV-KPRP vo Vilne v marci 1919, ktorý odráža mentalitu baníkov v Dabrowe-Górnicej po streľbe četníkov do štrajkujúcich manifestantov dňa 12. 3. 1919. Jestvuje „nezávislé Poľsko“, jestvuje sejm vo Varšave a poľská vláda; a kam sa podíala vlasť? — pýtajú sa komunisti. „Vlasť zabrali páni a ich vláda sa v ničom neliši od vlády cárskiej, však sa znova strieľa do robotníkov... Avšak krvavý teror vlády je znakom jej slabosti“ — hovorí sa ďalej v letáku, „pretože proletariát víťazne bojuje na viacerých miestach Nemecka.“ A ďalej sa píše doslovne: „V Maďarsku zvíťazila robotnícka revolúcia. V Budapešti máme už robotnícku vládu, v čele ktorej stojí náš súdruh Béla Kún. V celej východnej Galícii vypuklo povstanie. Vo všetkých miestach a dedinách prevezmú vládu rady robotníckych a roľníckych zástupcov. Všade dovôkola povstal pracujúci ľud do boja, odstraňuje katov a vykorisťovateľov, ale v Poľsku ešte je možné

³⁸ Preklad textu, uverejneného v brožúre KPRP „Rewolucja na Węgrzech“, Arch. KC-PZPR, č. 618.

³⁹ „Rada Delegatów Robotniczych m. Lublina na zebraniu plenarnym d. 2. Kwietnia przyjęła przez akłamację następującą rezolucję:

Rada Delegatów Robotniczych m. Lublina przesyła bratskie powitanie zwycięskiemu proletariatowi Węgier.

W chwili, gdy organizuje się cała międzynarodowa kontrrewolucja i szykuje się do rozprawy z walczącą klasą robotniczą, powstanie Węgierskiej Republiki Rad, stworzenie nowego ogniska zwycięskiego socjalizmu jest dla proletariatu Polski źródłem nowej podniety do dalszych walk, walk o zwycięstwo klasy robotniczej, zwycięstwo socjalizmu.

Niech żyje Węgierska socjalistyczna republika rad! Niech żyje rewolucja socjalna! Prawda komunistyczna, č. 6/1919, str. 1.

beztrestne vraždiť robotníkov. Je najvyšší čas urobiť tomu koniec, odstrániť katanské vlády, dobyť Poľsko pre poľských robotníkov . . ."⁴⁰

Komunisti v Poľsku reálne ohodnotili aj nebezpečenstvo, ktoré hrozilo mladej Maďarskej sovietskej republike zo strany západných imperialistov. Upozornili robotníkov, že „v tom istom čase, keď revolučný proletariát Ruska a Maďarska si podáva bratskú ruku, vytvárajúc spoločný front proti lúpežným okupantom Dohody, v tej istej chvíli tu u nás na rozkaz a pod oknami vyslancov tejto Dohody organizuje sa armáda proti republike soviетov, vedie sa vojna s cieľom udusiť ruskú revolúciu.“ A je to robota nielen samej buržoázie, ale i „Scheidemannovcov poľských z PPS“, ktorí s ňou hlasujú v sejme, utláčajú generálny štrajk, sabotujú prácu robotníckych rád a paralyzujú ich činnosť v čase, keď „proletariát celého sveta nastupuje do boja o nastolenie vlády soviетov“.⁴¹

Skutočnosť hroziacej intervencie mala vyburcovať poľských robotníkov k aktívnej obrane ruskej a maďarskej sovietskej vlády. Ústredný výbor KPRP upozornil na to letákom, vydaným 31. 3. 1919 vo Varšave. V tomto letáku sa vysvetľuje situácia, najmä tá okolnosť, že „plánovaná intervencia“ pomocou „českých a rumunských vojakov“ bude mať za následok ďalšie revolučné výbuchy a „príklad maďarskej diktatúry proletariátu zapáli novým ohňom srdce robotníkov všetkých susedných krajín“. Jasne sa konštatuje skutočnosť, že robotníci si uvedomujú v tejto situácii, že „sovietske vlády sú nevyhnutným a prirodzeným výsledkom revolučného robotníckeho hnutia a jedinou možnou cestou k socializmu“. Za podmienok r. 1917—1919 bol to správny marxistický úsudok, tak ako aj ďalšie konštatovanie, že „Ruská revolúcia našla svoje najjasnejšie ospravedlnenie v maďarskej proletárskej diktatúre“ a „vláda sovietskeho Ruska, táto prvá opora medzinárodného proletariátu, získala v sovietskom Maďarsku svojho prvého spojenca“. Vyzývajú sa preto robotníci Poľska, aby sa nedali vohnať do vojny proti maďarskej sovietskej vláde, ale aby sa zomkli pod vedením komunistov do boja za diktatúru proletariátu.⁴²

⁴⁰ Leták s nadpisom: „Komunistyczna Partja Robotnicza Polski. Dość kajdan, dość krwi!“ v Arch. KC-PZPR, č. C2-1 (F413/6-5).

⁴¹ Leták z 27. 3. 1919, vydaný v Łodzi s podpisom „Komitet Łódzki Komunistycznej Partji Robotniczej Polski“, končí slovami: „Wszyscy do walki o dyktaturę proletariatu, ramię w ramię z Sowietką Rosją i zwycięskim proletariatem Węgier, ramię w ramię z całą rewolucyjną międzynarodówką! Precz z rządami burżuazyjnymi! Precz z burżuazją! Niech żyje rewolucja socjalna! Niech żyje dyktatura proletariatu! Niech żyje socjalizm!“ V Arch. KC-PZPR, č. 1288.

⁴² Leták s nadpisem „Dyktatura proletariatu na Węgrzech“ končí slovami: „Nasz kraj jest niemniej od innych terenem krwawej polityki imperialistycznej. Burżuazja nasza tak samo inne pędzi lud w ogień dla zaspokojenia swej żądzy zaborów. Jak wiele innych tak i nasz kraj jest narzędziem w rękach Koalicji, która chce zeń uczynić taran przeciw rewolucyjnej Rosji. I u nas krew ludu jest atutem w haniebnej grze imperialistów-zaborców. Niech więc i dla nas będzie zachęta do walki dyktatura proletariatu węgierskiego! Burżuazja nasza a wraz z nią P. P. S. bije już na alarm, widzi już płomienny pierścień rewolucji, zamykający się wokół Polski. Zaczyna już ona rozumieć, że i w Polsce nieunikniona jest rewolucja robotnicza, rządy Rad.“

Treba samozrejme odpovedať na otázku, či takéto a podobné výzvy poľskej komunistickej strany našli patričnú ozvenu medzi pracujúcimi. Odpoveď je kladná a je podopretá najmä týmito historickými skutočnosťami:

Pri sekretariáte III. Internacionály v Budapešti vytvorila sa aj osobitná sekcia poľských komunistov, ktorá účinkovala pod názvom „Budapesztańska grupa Komunistycznej Partji Robotniczej Polski“, informovala pracujúcich Poľska o udalostiach v Maďarsku a organizovala poľských dobrovoľníkov, hlásiacich sa do maďarskej červenej armády. V jednom z letákov, dopravených z Budapešti do Poľska, opisuje sa program maďarských komunistov touto výzvou: „Robotníci, vojaci, roľníci! Posielajte svojich dôverníkov do komunistického Maďarska, aby sa presvedčili na vlastné oči, čo spravilo a čo robí komunistické panstvo v prospech robotníkov, vojakov a roľníkov. Súdruhovia! Tu ide o vaše blaho, šťastie a lepšiu budúcnosť pre pracujúci ľud. Je vašou najväčšou a najsvätejšou povinnosťou podporovať nás svojou prácou i bojuschopnými ľuďmi. Všetku moc robotníkom, vojakom a roľníkom! Založte všade soviety robotnícke, vojenské a roľnícke! Nech žije vláda robotníkov a roľníkov! Nech žije medzinárodná Republika! Nech žije šťastný svet sovietskych robotníkov, vojakov a roľníkov!“⁴³ Je známe, že v medzinárodných brigádach maďarskej červenej armády bojovali aj Poliaci; výzvy nevyzneli teda naprázdno.

Baníci v Poľskom Tešínsku prejednali začiatkom apríla 1919 politickú situáciu s českými robotníkmi a vydali *spoločné* prehlásenie proti „bratrovražedným vojnám“. V tomto prehlásení sa konštatuje, že „ľudia Ruska, Ukrajiny, Maďarska a napokon i Slovenska vytýčili už zástavu komunizmu na troskách ich bývalých kapitalistických panstiev“, že vzmáhajú sa vlny protestných štrajkov aj v západných krajinách. Imperialisti neposielajú však svoje vlastné armády proti sovietskym vládam, ale všemožným spôsobom sa snažia organizovať kontrarevolučné sily vo vnútri nástupníckych štátov a tlačia do boja proti ruskej revolúcii Fínsko a Poľsko. Intervenčná vojna slúži len imperialistickým záujmom, utláčanie ruskej revolúcie je súčasne utláčaním poľských robotníkov, lebo tento boj „nie je bojom národov, ale triednym bojom“, v ktorom sú len dva fronty: front kapitálu a front práce, front útisku a front slobody.⁴⁴

Na intenzitu prejavov solidarity s Maďarskou sovietskou republikou a odporu proti intervenčnej vojne možno usudzovať aj z reakcie poľskej buržoázie. Už koncom marca 1919 sa rozšírila zpráva v Lublinskom kraji,

Niechaj więc to samo zrozumie każdy robotnik! Niechaj każdy z nas podąży pod sztandar walki o dyktaturę robotniczą, pod czerwony sztandar partji komunistycznej! Niech żyje rewolucyjne Węgry! Niech żyje międzynarodowa rewolucja robotnicza! Niech żyje władza Rad robotniczych, dyktatura proletariatu!” Arch. KC-PZPR čis. B 31/12—13.

⁴³ Leták s nadpisom: „Towarzysze Robotnicy, Żołnierze i Włościanie! Socjalna Rewolucja na Węgrzech rozpoczęta...” v Arch. KC-PZPA bez čísla.

⁴⁴ Prawda komunistyczna, č. 6/1919, str. 1—2, Arch. KC-PZPR.

že „poľskí boľševíci pripravujú povstanie“.⁴⁵ Je isté, že takéto zprávy mali provokačný úmysel a mohli byť vyvolané aj maďarskými kontra-revolucionármi, ktorí v hojnom počte našli útočisko v Poľsku,⁴⁶ ale je nesporný aj ten fakt, že poľská buržoázia považovala situáciu v Poľsku za veľmi vážnu,⁴⁷ že hodnotila komunistickú agitáciu medzi pracujúcimi za úspešnú a mala veľký strach pred revolučným robotníckym hnutím, aktivizovaným udalosťami v Ukrajine, v Galícii a v Maďarsku.⁴⁸

Aktivizácia revolučného robotníckeho hnutia sa výrazne ukázala aj na — už spomenutej — manifestácii prvého mája 1919 vo Varšave.

V tejto spojitosti treba napokon spomenúť prípravu ľudových zhromaždení, masových demonštrácií a generálneho štrajku proti intervenčným vojnám v Rusku a v Maďarsku na dni 20.—21. júla 1919. Táto akcia mala byť v Poľsku súčasťou veľkého protestu medzinárodného proletariátu, organizovaného z iniciatívy robotníctva v Anglii, Francúzsku a v Taliansku, ktorým sa mali odsúdiť všetky protisovietske a protimaďarské finančné, materiálové, vojenské a iné pomocné akcie imperialistických vlád a ku ktorému sa pripájali aj robotníci v Belgicku, Holandsku, v Nórsku a Švédsku, v Rakúsku a Nemecku. Že prípravy k tejto akcii mali v Poľsku masový charakter, je vidieť z tej skutočnosti, že poľskí sociálni demokrati sa neopovážili otvorene vystupovať proti nej, ale vytýčením falšovaného hesla manifestácií snažili sa otupiť jej protiimperialistický a revolučný hrot. Kým komunisti vyzývali pracujúcich k revolučnej manifestácii proti *každej* forme a každému spôsobu intervencie a za obranu revolúcie v Rusku a Maďarsku, sociálšoviniisti obmedzili heslo manifestácie na protest „proti intervencii ozbrojených vôjsk Dohody do vnútorných záležitostí Ruska a Maďarska“.⁴⁹ K masovým akciám však ne-

⁴⁵ „Od KPRP. Redakcja „Prawdy“ otrzymala następujący komunikat: Komitet Lubelski Komunistycznej Partji Robotniczej Polski stwierdza, iż artykuł „Głosu Lubelskiego“, przedrukowany następnie w „Ziemi“ z dn. 26. b. m. p. t. „Bolszewicy polscy przygotowują powstanie, jest od początku do końca kłamstwem i prowokacją, obliczoną na wywołanie represji przeciwko ruchowi robotniczemu i Radzie Delegatów wogóle, a komunistów w szczególności. Lublin, dn. 26/III-1919. Komitet Lubelski Komunistycznej Partji Robotniczej Polski.“ Prawda komunistyczna, č. 5/1919 str. 1. Arch. KC-PZPR.

⁴⁶ „Polska schroniskiem konterrewolucjonistów Węgierskich...“ Zpráva brožúre KPRP, Arch. KC-PZPR čis. 615.

⁴⁷ „Polska reakcja przeciw rewolucji Węgierskiej...“ Ako pod č. 46.

⁴⁸ O tom svedčia články v burž. časopisoch: Gazeta Warszawska, Czas, Kurjer Warszawski v III-IV. 1919. Ako pod č. 46.

⁴⁹ Leták, vydaný Ústředním výborom Poľskej komunistickej strany robotnickej v júli 1919 vo Varšave. Výzva končí slovami: „Robotniczy polscy! Nie pod oszukańcami, szalbierczemi hasłami P. P. S., usiłującej i teraz Was okpić i omamić — ale pod rzetelnie rewolucyjnymi hasłami wystapicie w wielkie dni manifestacji 20 o 21-go lipca. I formy wystapienia weźmiecie nie od naszych „umiarkowanych“ sojuszników burżuazji i rządu, ale od rewolucyjnego proletariatu Francji i Włoch — to znaczy zebranie i demonstracje w niedziele. Strejk powszechny w poniedziałek. Do czynu Robotniczy, do walki! Precz z wojnami! Precz z wojną przeciw Rewolucji Rosyjskiej i Węgierskiej! Precz z bandytami Koalicji! Precz z rządami zaborców i paskarzy! Niech żyje Mię dzyn. Rewolucja Socjalna! Komitet Centralny. Warszawa, w lipcu 1919.“ Arch. KC-PZPR, čis. 1032/3—4.

došlo; manifestáciu a generálny štrajk odvolali v poslednom okamžiku reformisti, vodcovia Francúzskej Konfederácie Práce, tým sa znemožnilo jednotné vystúpenie v Taliansku a v Anglii, a preto sa podarilo PPS prekaziť akciu aj v Poľsku; a maďarská komúna, obkľúčená útočiacimi kontrarevolucionármi, vysilená blokádou a napadnutá aj vnútornou reakciou, stratila v posledných dňoch svojej existencie tento posledný prejav morálnej podpory medzinárodného proletariátu.

*

Zovšeobecnené poznatky, ponaučenia, klady a nedostatky sovietskych vlád r. 1919 v Bavorsku, Maďarsku, na Slovensku, mali vo všeobecnosti veľký význam pre spresnenie stratégie a taktiky revolučného proletariátu a tým i pre ďalší vývoj a ideologické upevnenie Poľskej komunistickej strany.

Komunisti v Poľsku pozorne sledovali maďarské udalosti aj z hľadiska ich širšieho významu pre rozvoj marxisticko-leninského učenia o triednom boji, o objektívnych a subjektívnych podmienkach soc. revolúcie, o zákonitostiach prechodu k socializmu a neopomenuli ani analýzu udalostí z aspektu marxistickej teórie štátu.

Už prvé zprávy o vzniku Maďarskej sovietskej republiky sa použili k teoretickým úvahám o špecifických podmienkach pokojného prechodu štátnej moci do rúk maďarského proletariátu. Možno konštatovať, že významnejšie články, zaoberajúce sa touto problematikou, správne videli situáciu, najmä skutočnosť, že maďarská robotnícka trieda dostala sa k vláde cestou rezignovania radikálno-demokratických živlov buržoaznych, ktoré museli uznať, že nie sú v stave ďalej riadiť osudy Maďarska, že nie sú v stave zdolať povojnovú dezorganizáciu a anarchiu vo výrobe, a že predovšetkým nemôžu zdolať nápor zrevolucionizovaných mas vlastného národa i utláčaných, po národnom a sociálnom oslobodení túžiacich ne-maďarských národov.

Veľmi zaujímavý je pritom z hľadiska právnehistorického marxistický rozbor povahy a príčin slabej odolnosti a vratkosti buržoázneho štátneho aparátu v Maďarsku. Pozoruhodný je v tomto smere najmä článok, uverejnený už 30. 3. 1919 v lublinskom týždenníku „Prawda Komunistyczna“. Autor článku správne konštatuje, že „polofeudálne Maďarsko, nedisponujúce náležite pružným štátnym aparátom, prispôsobeným elastickým potrebám kapitalizmu, muselo vo veľmi krátkom období prekonať všetky skúšky ďalšej existencie, ako štátu buržoázneho“. V týchto skúškach nemohol obstáť maďarský buržoázny štátny aparát, vytvorený až po vyrovnaní a zafažený feudálnymi, prežitými inštitúciami, pretože „len vysoko vyvinutý kapitalistický štát môže urobiť pokus o udržanie preži-

tého spoločenského zriadenia a štáty, ktoré nemajú náležite vybudovaný kapitalistický aparát, musia sa rýchlo rozpadnúť".⁵⁰

Uvažujúc o perspektívnom vplyve maďarskej proletárskej revolúcie usudzovalo sa v Poľsku, že vyhovujúce riešenie roľníckej otázky mohlo by slúžiť za príklad aj utláčaným roľníckym masám okolitých štátov, najmä Rumunska, Bulharska a Srbska; no v čase písania tohoto článku sa ešte nevedelo v Poľsku, že Maďarská sovietska republika urobí práve v tejto zásadnej otázke pre revolúciu osudnú chybu.

Z hľadiska medzinárodných vzťahov sa jasne konštatovalo, že „ani Nemecko, ani Rakúsko, ani Československo nebude sa môcť vyhnúť bezprostrednému vplyvu druhého, s nimi susediaceho ohniska revolúcie v Európe“.⁵¹

Všetky ohlasy z marca 1919 vyznievajú v tom smysle, že sovietske Rusko prestalo byť osihotené v Európe, a že bratský sväzok ruského a maďarského revolučného proletariátu je výrazom víťazného postupu ideí Veľkého októbra. Súčasne sa však predvíдалo, že tak ako Poľsko má byť v rukách Dohody nástrojom pre zvrhnutie vlády proletariátu Ruska, tak i pracujúci ľud ČSR a balkánskych štátov bude zahnaný do vojny proti Maďarsku.⁵²

Okrem novinových článkov, vydala poľská komunistická strana aj dôkladne spracované brožúry, zaoberajúce sa revolučnými udalosťami a ich následkami v Maďarsku. Jedna z týchto, vydaná v apríli r. 1919 pod názvom „Rewolucja na Węgrzech“, obsahuje tiež úvahy o vplyve maďarskej komúny pred začiatkom intervencie na robotnícke hnutie v Rumunsku, Srbsku, Rakúsku, Nemecku, ČSR a Poľsku. Pokiaľ ide o následky očakávanej intervencie čs. armády proti Maďarskej sovietskej republike, správne sa predvíдалo rozšírenie revolučnej vlny najmä na Slovensku. Píše sa o tom: „Na Slovensku, ktoré predtým patrilo k Uhorsku a je súčasťou československého štátu, boli Češi nutení už pred niekoľkými týždňami vyhlásiť stanné právo, zaviesť krvavú vládu vojenských okupantov a salvami karabínov zatláčať štrajky a vzbúry miestneho sloven-

⁵⁰ V článku sa píše ďalej: „Zezwzględne żądanie Ententy, oddającej cale polacie kraju imperjalizmowi Rumunji, dobyły burżuazyjne Węgry. Ustrój społeczny oparty na panowaniu feudalnego gwałtu i rabunkowym systemie kapitalistycznym, ustrój niecierpiący swych sił z organizowanej planowej pracy mas proletarjackich, odbywającej się w płaszczyźnie własności społecznej, nie mógł dostosować się do nowych warunków, czego objawem był stan kompletnej dezorganizacji w kraju. Rząd musiał w tych warunkach stracić absolutnie nadzieję wybrnięcia z chaosu, złożyć z siebie odpowiedzialność za dalszy bieg wypadków.“ Prawda komunistyczna, článok „Przewrót socjalistyczny na Węgrzech“ č. 5/1919 str. 2.

⁵¹ „Przewrót węgierski wywołał zupełnie wyraźne podniesienie się fali ruchu komunistycznego w Austrii, zwłaszcza Wiedniu, o par godzin sąsiadującego z Węgrami. Krwawo zdławiony ruch Spartakusowców zyskuje w dyktaturze węgierskiego proletariatu potężną ideowo-moralną podniecie do dalszych walk, otrzymuje gwarancję iż w razie zwycięstwa socjalistyczne Węgry, bogate w produkcję rolną, staną się dla socjalistycznych Niemiec i Austrii — śpichlerzem, położą kres głodowi proletariatu niemieckiego.“ Ako pod č. 50.

⁵² Ako pod č. 50.

ského pracujúceho a roľníckeho ľudu. Víťazstvo proletárskej revolúcie v Budapešti posilní a roznieti toto hnutie na Slovensku . . . Dodá ono rovnako mocný impulz komunistickému hnutiu aj medzi samotnými českými robotníkmi v Čechách a na Morave..“⁵³

Z aspektu poľského proletariátu sa posudzovala situácia predovšetkým v znamení čerpania nových síl z maďarskej revolúcie. So zreteľom na reálne plány poľskej buržoázie dochádza sa k takémuto záveru: Poľská buržoázia sa obáva, že nové revolučné ohnisko, vzniklé v Maďarsku, mohlo by oddialiť Dohodu pripravovanú intervenciu proti Rusku, v ktorej sa buržoázne Poľsko uchádza o úlohu hlavného kata; rovnako sa obáva aj tej možnosti, že by nemecký proletariát sa dostal tiež k moci. Vo chvíli teda, keď sa poľská armáda podriadila veleniu francúzskych generálov a keď buržoázia vložila celú existenciu a budúcnosť buržoázneho Poľska na kartu víťazstva Dohody nad revolúciou v Rusku a na korisť, ktorá jej po tomto víťazstve pripadne — udrela zpráva o maďarskej revolúcii do nádejov poľskej reakcie ako hrom z jasného neba. V tejto situácii robí poľská buržoázia všetko, aby „meno Poľska stalo sa výrazom reakcie a kontrarevolúcie, synonymom najatého žoldniera vraha, kata a korisťníka revolúcie“. Poľský proletariát musí si preto uvedomiť, že „jedinými obrancami dobrého mena Poľska sú poľskí komunisti“, ktorí sa starajú o to, aby poľský ľud si nadobudol „významné miesto v armáde, bojujúcej o vyslobodenie medzinárodného proletariátu z područia kapitalizmu“; udalosti v Maďarsku pripomínajú predovšetkým „čelným predstaviteľom revolučného proletariátu poľského vážnosť ich poslania a veľkosť ich zodpovednosti“.⁵⁴

Dôkazom ideologickej vyspelosti vedenia KPRP je teoretický rozbor príčin zániku Maďarskej sovietskej republiky a významu sovietskej vlády v Maďarsku, uvedený v brožúre „Rewolucja i kontrrewolucja na Węgrzech“ z augusta 1919.⁵⁵ Zhodnotenie historických udalostí a vyvodenie správnych marxistických záverov, tak tesne po porážke maďarského proletariátu, je určite pozoruhodnou skutočnosťou, ktorá je svedectvom tesného ideologického spojenia vedenia KPRP s leninským vedením VKSb.

V čase, keď rumunské vojsko obsadilo Budapešť a západná buržoázna tlač jásala spolu so zradnými sociálnymi demokratmi nad „koncom komunistického dobrodružstva a experimentu“ a predpovedala blízku „smrť bolševizmu“, ozvala sa poľská komunistická strana a kludnými, rozvážnymi slovami vysvetľovala pracujúcim Poľska, že triumf a radosť nepriateľov je predčasná. Poukázala na skutočnosť, že komunisti vedia, že v tvrdom zápase medzi starým a novým spoločenským poriadkom a počas

⁵³ Cit. brožúra, str. 2. Arch. KC-PZPR, č. 615.

⁵⁴ Ako pod č. 53, str. 3.

⁵⁵ „Rewolucja i kontrrewolucja w Węgrzech, Wydawatelstwo KPRP, sierpień 1919 Rok“. Arch. KC-PZPR čis. 1978.

epochálneho revolučného vývoja, začatého Veľkým októbrom, nie jedna bitka bude prehratá, čo však nič nemení na tom, že napriek všetkým čiastkovým i dočasným neúspechom v konečnom výsledku vyhrajú oni, že svetová revolúcia zvíťazí. Preto je úlohou dňa predovšetkým vyvodit' ponaučenia, ktoré plynú pre medzinárodné revolučné hnutie proletariátu zo skúseností maďarskej revolúcie.

Predovšetkým sa poukázalo na to, že porážkou maďarského proletariátu nevyriešili imperialistické veľmoci Dohody svoje problémy a nezlikvidovali spory, jestvujúce aj medzi nástupníckymi buržoáznymi štátmi o hranice, o podiele na koristí, o sférach vplyvu.“ Taliansko a Jugoslávia, Jugoslávia a Rakúsko, Taliansko, a Rakúsko, ČSR a Rakúsko, ČSR a Poľsko bijú sa o hranice a niet spôsobu trvalého riešenia týchto sporov, napriek smiernej dohode, ich lúpežných vlád, napriek diktátu vodcov svetového imperializmu z Versaillesu“. Vtiahnutie Maďarska do tejto „konkurznej podstaty“ len komplikuje jestvujúce ich ťažkosti.⁵⁶

Pokiaľ ide o bezprostredné príčiny porážky maďarského proletariátu, správne sa konštatuje, že v koncentrovanej akcii svetovej kontrarevolúcie mali významnú účasť aj zradní sociálšovinisti tak v Maďarsku, ako i v iných krajinách. Sociálnym demokratom v maďarskej vládnej rade možno síce ďakovať, že „marcová revolúcia prešla bez krvi“, ale možno im pripísať aj to, že „vďaka ich metódam korupcie a nie boja, podarilo sa im udržať v sovietskych službách značné množstvo meštiackej inteligencie“. Im možno pripísať, že maďarská revolučná vládna rada „trpela nerozhodnosťou, kolisavosťou, nesprávnym postojom v rozhodujúcich chvíľach“ a že sa zrada zahniesdila vo vlastných radoch maďarského revolučného proletariátu. Typickou chybou, vyplývajúcou z tohoto nerozhodného postoja značnej časti maďarskej vládnej rady, sa označuje skutočnosť, že „červené vojsko sa stiahlo zo Slovenska, čo bolo vlastne začiatkom konca sovietskej republiky“, ⁵⁷ pretože znechutené vojenské jed-

⁵⁶ V cit. d. pod č. 55, str. 5. Ohľadne Rumunska sa hovorí ďalej: „Do znacznych części Węgier mają pretensje Czechy, Austrija niemiecka i Jugoslawja, a przedewszystkiem Rumunja. Rumunja, której dano było wymierzyć sowieckim Węgrom ostatni cios militarny i zająć — rzekomo wbrew życzeniom niektórych uczestników Koalicji — Budapeszt, sprawi swoim możliwym opiekunom na Zachodzie największe kłopoty. Potrzebują oni Rumunji nadal dla wojny przeciw głównemu swemu wrogowi, przeciw sowieckiej Rosji i Ukrainie, licząc na wojska rumuńskie i podobnie jak na polskie, jako na główny korpus pomocniczy dla Denikinów i Koczaków. Tym trudniej im będzie kielzać nienasycone apetyty zaborcze Rumunów na Węgrzech.“

⁵⁷ Ako pod č. 55, str. 7—8. Bližšie dôvody tejto tézy sú takto rozvedené: „Za cenę olbrzymich wysiłków powiodło się rządowi sowieckiemu utworzyć w krótkim stosunkowo czasie, w ciągu kilku tygodni, potężną czerwoną armją, dobrze uzbrojoną, wydyscyplinowaną, niesioną entuzjazmem i wiarą w Rewolucję. Armja ta odniosła w maju wspaniałe zwycięstwo nad dowodzoną przez francuskich generalów armją czeskosłowacką i zajęła Słowaczną. W Koalicji powstał popłoch; proponowała ona Węgrom zawieszenie broni pod warunkiem cofnięcia Czerwonej Armji ze Słowaczyny, zobowiązując się do jednoczesnego wycofania wojsk rumuńskich z wschodnich Węgier. Koalicja wraz ze swemi służalcami była śmiertelnym wrogiem Republiki sowieckiej. Można było dla ułatwienia

notky a robotníci stratili vieru vo svoju vlastnú silu, vo svojich vodcov a vo svoju pravdu. Zostrená blokáda, demoralizujúca činnosť vnútornej reakcie a napokon otvorená zrada sociálnych demokratov dokončili rozleptávanie bojového ducha más. Z týchto skutočností správne vyvodzujú poľskí komunisti ponaučenie, že „vo svetle maďarských skúseností stane sa jasným, jak múdra a jedine revolučná je taktika ruských komunistov, ktorí napriek kriku o „intolerancii“ nechcú sa deliť o moc s rôznymi menševíkmi a esermi, ktorí by za krátky čas paralyzovali revolúciu zvnútra a pripravili by most zrady pre vládu Kolčakov a Denikinov.“⁵⁸

Neprehliadla sa ani úloha rakúskych oportunistov a revizionistov na čele s Rennerom, Seitzom, Deutschom, Adlerom, ktorí svoj strach pred revolúciou a nenávisť voči revolučnému proletariátu zakrývali, „neutralitou“, aby docielili odtrhnutie niektorých maďarských západných komitátov.⁵⁹ Správne sa ocenila aj úloha čsl. pravicovej sociálnej demokracie,⁶⁰ ako i postoj západoeurópskych oportunistov, najmä v spojitosti s odvolaním už spomenutého generálneho štrajku (20. a 21. júla 1919) a správne sa vyvodil záver, že zradní sociálni demokrati „neusilujú sa o žiadny ‚umiernený socializmus‘, a o žiadnu ‚demokraciu‘, ale o nastolenie vlády najčiernejšej reakcie, bieleho teroru a bezudného imperialistického vykorisťovania.“

Úvaha končí slovami: „Maďarská revolúcia padla, — z prís revolučného proletariátu celého sveta sa šíri výkrik: Nech žije maďarská revolúcia! Nech žije ruská revolúcia! Nech žije medzinárodná sociálna revolúcia!“⁶¹

4.

Po zániku Maďarskej sovietskej republiky revolučná aktivita v Poľsku

sobie walki wchodzić z nią w takie lub inne układy, ale nie wolno było za żadną cenę wrogowi temu zaujać, nie wolno było robić mu na kredyt istotnych ustępstw, podważających własną siłę. Rząd węgierski, pod wpływem ugodowych socjalistów, zaufał Koalicji i ewakuował Słowaczyznę; Koalicja oczywiście złamała swe zobowiązania i Rumuni się nie cofnęli. Dobrowolna ewakuacja Słowaczyzny wywołała w szeregach Czerwonej Armji, która posunęła się była naprzód za cenę krwawych walk i olbrzymich ofiar, zniechęcenie i rozprzeżenie.”

⁵⁸ Ako pod č. 55, str. 9—10.

⁵⁹ Ďalej: „Sekundoval im w tej haniebnej robocie Fryderyk Adler, niegdyś radykal i terrorysta, który proponując wiedeńskiej R. D. R. uchwalenie ‚wyrazów sympatji‘ dla sowieckich Węgier, błagał ze łzami w oczach robotników wiedeńskich, żeby się nie dali uwieść podszeptom komunistycznym, nie porwali się na żaden rewolucyjny czyn. Socjalzdrajcy wiedeńscy ufają również, że im Koalicja za tę ich zdradę zapłaci, że się ‚stanowisko‘ ich umocni: w rzeczywistości torują oni i u siebie drogę najskrajniejszej reakcji.“ Ako pod č. 55, str. 10.

⁶⁰ „O ‚socjalistach‘ czeskich — na czele rządu w Pradze stoi wódz socjalpatryjotów Tusar, — niema co mówić: stanowią oni oddawna jeden z najpodlejszych oddziałów pomocniczych międzynarodowej kontrrewolucji.“ Ako pod č. 55, str. 11.

⁶¹ Ako pod č. 55, str. 14.

pochopiteľne prechodne upadla, takisto ako aj v ostatných nástupníckych štátoch. Poľská buržoázia podporovaná západnými mocnosťami pokračovala v upevňovaní svojho mocenského aparátu, zintenzívnila utlačanie robotníckych organizácií, rozbila červené gardy a v lete 1919 rozpustila robotnícke rady. Pomocou pravicových soc. demokratov ukludňovala pracujúcich prázdny sľubom, že osobitné robotnícke rady nie sú potrebné, pretože „ľudový“ štát poľský, vyrieši všetky problémy robotníctva. Avšak posilnenie buržoáznej vlády r. 1919 neznamenal jej trvalú štabilizáciu. Pracujúce masy nedali sa všade a trvalo podviesť pokryteckými heslami; roľníci žiadali pôdu, robotníci chlieb a prácu. Začiatkom r. 1920 znova sa zdvíhali štrajkové vlny vo Varšave, Poznani, atď. a v marci 1920 štrajkovalo znova 30 000 baníkov.

Poľská komunistická strana robotnícka stála na čele revolučného boja mas a organizovala bojové akcie, ale ešte nestačila zjednotiť všetky zdravé sily spoločnosti do jednotného protikapitalistického frontu. V takejto situácii došlo začiatkom r. 1920 k intervenčnej vojne poľskej buržoázie proti sovietskemu Rusku. Piłsudského nacionálnym šovinizmom naočkovaná armáda napadla znovu Ukrajinskú, Bieloruskú a Litevskú sovietskú republiku. Buržoázii sa podarilo nacionálnymi heslami získať aj časť malých roľníkov, ktorí verili tomu, že po vojne bude zvolený nový sejm zo zástupcov robotníkov a roľníkov, že útočníkom je vraj červená armáda a Piłsudski sa len „bráni“, aby zachránil „ohrozenú nezávislosť“ Poľska. Z toho vidieť, že na bájkú o „vpáde boľševíkov“ slovenská buržoázia nemá autorské právo.

Poľská ofenzíva sa však nedarila. Piłsudski nepočítal s hrdinstvom a vytrvalosťou, vlastenectvom a vojenským umením červenej armády a s tým, že ani poľskí vojaci, násilne zahnaní do tejto vojny, nechceli už bojovať proti proletariátu sovietskeho Ruska.⁶²

Koncom júna 1920 vytvárala sa nová situácia, ktorá sa v mnohom podobala júnovým udalostiam r. 1919 na Slovensku. Červená armáda odrazila ofenzívu poľskej armády, prešla do protiútoku a hlboko prenikla na územie Poľska. V krajoch, obsadených červenou armádou prevzal moc takzvaný „Dočasný poľský revolučný výbor“, založený 30. 6. 1920 so sídlom v Białomstoku.⁶³

Vznik TKRP znamenal pokus poľského proletariátu, pomocou červenej armády prevziať štátnu moc, rozšíriť proletársku vládu na západné kraje Poľska a vytrhnúť Poľsko z protisovietskeho imperialistického pásma, „cordon sanitaire“-u. Táto prvá vláda robotníkov a roľníkov v Poľsku vyrástla z boja pracujúcich mas Poľska proti vláde buržoázie a statkár-

⁶² Adam Próchnik, *Pierwsze piętnastolecie Polski Niepodległej*, Varšava 1957, str. 73 a nasl.

⁶³ Tymczasowy Komitet Rewolucyjny Polski, v skratke: TKRP.

stva a na čele tohto boja stála komunistická strana a Rada robotníckych a vojenských delegátov. TKRP bo výrazom výsledkov uvedomovacej činnosti poľských komunistov, ktorí od vzniku strany neustále demaskovali kontrarevolučný charakter vojny, vedenej proti sovietskemu Rusku a proti Maďarskej sovietskej republike, dokazovali, že intervenčné vojny slúžia len kapitalistom a statkárom a vyzývali pracujúcich, aby šli do boja proti tejto vojne a za zvrhnutie buržoázneho režimu a nastolenie vlády robotníkov a roľníkov. Prítomnosť červenej armády umožnila realizáciu tohto pokusu a v tom tkvie aj historický význam vzniku a činnosti TKRP.

Porážka sovietského vojska na Visle a ich stiahnutie prerušili činnosť TKRP v auguste r. 1920.⁶⁴

Po tejto intervenčnej vojne ustálili sa hranice buržoázneho Poľska. Územie poľského štátu obnášalo r. 1920—1921, 386,3 tisíc štvorcových kilometrov, z týchto 260 tisíc štv. km. prináležalo pred prvou svetovou vojnou k cárskemu Rusku, 80 tisíc štv. km. k Rakúsku a 46,2 tisíc štv. km. k Nemecku. Počet obyvateľstva obnášal 18 629 000, z toho počet národných menšín 8,531 000, t. j. 31,4 %, pričom vo východných oblastiach boli Ukrajinci vo väčšine.⁶⁵

Poľská buržoázia a veľkostatkárstvo pripojili násilím k Poľsku, ukrajinské a litevské územie, na ktorom zavádzali koloniálne spôsoby „pacifikácie“. Vytvorili štát, ktorý sa nezadržiateľne rozkladal následkom neprekonateľných spoločenských a nacionálnych rozporov, v ktorom sa nadvláda vykorisťovateľov udržiavala len pomocou bezohľadného utláčania pracujúcich a národných menšín a rozdúchavaním nenávisti proti Sovietskemu sväzu prirodzenému spojencovi poľského ľudu. Táto politika musela skončiť katastrofou.⁶⁶

Podobnú politiku mal aj Horthyovský fašistický režim v Maďarsku, kde sa plánovite osočovala maďarská komúna r. 1919, ale jej pamiatka nevyzmizla z pamäti pracujúcich. Horthyovská klika osočovala a urážala tiež Sovietsky sväz, no utláčané pracujúce masy Maďarska neprestali dôverovať sovietskemu ľudu a čakali na pomoc sovietskej vlády, ktorá po porážke hitlerovskej armády priniesla maďarskému ľudu trvalú slobodu, tak ako zabezpečila aj oslobodenie poľského ľudu. V spojitosti s kontrarevolučnými udalosťmi r. 1956 a s kontrarevolučnými intervenciami

⁶⁴ „Tymczasowy Komitet Rewolucyjny Polski“ — Wydział Historii Partii KC — PZPR, Varšava, 1955.

⁶⁵ Porovnávajúc výmeru štátneho územia so stavom pred delením Poľska, obnášala r. 1921 asi dve tretiny; v porovnaní so stavom po prvom delení asi polovicu, a v porovnaní so stavom po druhom delení sa zväčšilo územie o 67 %. Za hranicami Poľska žilo asi 6,600.000 Poliakov, z toho $\frac{3}{4}$ tvorili vysťahovalci. A Próchník, cit. d. str. 100—111.

⁶⁶ Bližšie o tom, F. Józviak, A lengyel munkáspárt harca a nemzeti és társadalmi felszabadulásiért, Budapešť, 1953, str. 7—9.

r. 1919 povedal s. Chruščov 4. apríla 1958 na manifestácii pracujúcich v Budapešti:

„V r. 1919 mohla ešte medzinárodná a vnútorná reakcia šliapať na maďarskej pôde v krvi pracujúcich a mohla udusiť mladú Maďarskú sovietskú republiku, ale dnes, keď už existuje mohutný tábor socializmu, maďarský pracujúci ľud mohol pevne počítať na nezištnú pomoc ostatných socialistických štátov.“⁶⁷ Tieto slová platia plne aj pre ľudovodemokratické Poľsko.

*

Z preskúmaných faktov možno robiť tieto závery:

Maďarská sovietska republika mala kladný ohlas a mobilizačný vplyv na poľské revolučné robotnícke hnutie. Maďarské udalosti pomáhali pozdvihnúť bojovú odhodlanosť poľských komunistov a v určitej miere paralyzovať zastrašovací účinok protikomunistického vládneho teroru a protisovietskej šovinistickej propagandy. Hodnotenie širšieho významu maďarskej komúny a teoretický rozbor príčin vzniku a zániku Maďarskej sovietskej republiky, vykonaný poľskou komunistickou stranou ešte r. 1919, ukazuje na ideologickú vyspelosť, na dôslednú internacionalistickú orientáciu a na vysokú teoretickú úroveň vedenia mladej KPRP. Poľská komunistická strana, hneď po svojom vzniku zatlačená do ilegality a surovo prenasledovaná, nemohla však za takýchto okolností vytvoriť na čele robotníckej triedy takú protikapitalistickú spoločenskú silu, ktorá by sa bola tesne po národnom oslobodení vlastnými mocenskými prostriedkami vyrovnala utláčajúcej štátnej moci poľskej buržoázie a statkárstva.

V Maďarsku sa vytvorila po prehratej vojne iná situácia. Po vojnovej porážke a rozpade monarchie jasne sa ukázali aj následky úplného hospodárskeho a politického krachu. Maďarské vládnuce triedy stáli pred problémom, prevziať samostatne vedenie Maďarska a zachrániť svoju nadvládu v čase, keď revolučná situácia dozrála, keď nielen robotníci pochovali idey Veľkého októbra, ale i roľníci túžili po odstránení veľkostatkárov a keď nemaďarské národy si vytvárali svoje nacionálne nezávislé štáty. Maďarské vládnuce triedy neboli však pripravené na samostatnú politickú činnosť, lebo si príliš zvykli na to, že sa vážnejšie rozhodnutia vynášajú vo Viedni. K záchrane svojho kapitalistického poriadku nemali ani potrebné mocenské prostriedky, pretože ich štátny aparát, zafixovaný feudálnymi prežitkami, jednak ani nebol súci pre záchranu prežitého spoločenského zriadenia, jednak sa rýchlo rozsypal pod náporom revolučných síl. Za takýchto okolností samotná podpora pravicovej sociálnej demo-

⁶⁷ Népszabadság, čís. 18 z 5. 4. 1958.

kracie, ktorá sa ochotne zúčastnila na zachraňovaní buržoázneho poriadku, už mnoho neznamenalala. A keďže ani pomoc západných imperialistov nedošla včas, museli rezignovať a robotnícka trieda, na čele s mladou maďarskou stranou komunistov, využijúc príležitosť, uchopila sa moci.

Pri porovnaní možnosti prerastania buržoázno-demokratickej revolúcie v revolúciu socialistickú za konkrétnych podmienok r. 1918—1920 v Poľsku a v Maďarsku — samozrejme odhliadnuc od osobitných ekonomických, vnútropolitických a zahraničnopolitických podmienok týchto štátov — vystupuje plasticky úloha buržoázneho štátneho aparátu a aktívna pomoc pravicovej sociálnej demokracie ako *spojitého faktoru* s rozhodujúcim významom pre udržanie buržoáznej vlády a pre paralyzovanie živelného revolučného hnutia pracujúcich mas, namiereného na zvrhnutie vlády národnej buržoázie.

Poľská buržoázia prevzala bez boja z rúk vládnuúcich tried Rakúska a Pruska, elastický, dobre zabehaný, zo vojny účelne decentralizovaný buržoázny štátny aparát s vycvičenou, tradične školenou byrokraciou a disponovala tiež národnými ozbrojenými jednotkami a vojenskými jednotkami poč. dôstojníkmi západných imperialistov, pomocou ktorých sa jej podarilo tlmiť odpor zrevolucionizovaných mas aj na území, ktoré pred vojnou patrilo cárskemu Rusku. No, bez aktívnej pomoci poľskej pravicovej sociálnej demokracie, ktorá v záujme buržoázie vytvárala v najkritickejších časoch „ľudové vlády“ a svojimi reprezentantami v kľúčových pozíciách pomáhala usmerňovať činnosť štátnych orgánov všetkých stupňov, nebol by mal konsolidačný proces buržoáznej štátnej moci tak hladký priebeh. Bez pomoci pravicovej sociálnej demokracie, ako ešte neodhalenej falošnej „zástupkyne pracujúcich“, nebola by sa odvrátila pozornosť pracujúcich od hlavného smeru ďalšieho boja o politický charakter štátu a buržoázia by nebola mohla tak ľahko likvidovať revolučné mocenské orgány ľudu, zatlačiť mladú komunistickú stranu do ilegality a upevňovať svoje pozície najmä v dôležitých miestnych orgánoch štátnej správy a medzi mobilizovanými vojakmi.

Na druhej strane, samotná pomoc sociálnej demokracie, bez použiteľného buržoázneho štátneho aparátu, nepomohla buržoázii — to sa ukázalo v Maďarsku. V takýchto situáciách boli národné buržoázie odkázané na pomoc kontrarevolučných intervenientov, kým mladým proletárskym vládam a revolučnému hnutiu proletariátu nemal kto pomáhať, keďže sovietske Rusko bojovalo ešte o svoju vlastnú existenciu. Túto skutočnosť potvrdzuje vývoj r. 1918—1920 aj v Rakúsku, Nemecku, ČSR (menovite na Slovensku), ako i v ostatných nástupníckych štátoch.

Z toho vyplýva, že pri skúmaní možnosti uchopenia sa moci proletariátom, popri analýze všeobecných spoločenských pomerov, ktoré vytvárajú predpoklady prechodu moci, a konkrétnych vnútropolitických a

medzinárodných podmienok, ktoré determinujú realizáciu možnosti, nemožno obísť otázku štruktúry, vybudovanosti a odolnosti štátneho aparátu. Ďalej úlohu pravicovej sociálnej demokracie pri vzniku a upevnení nástupníckych národných buržoázných štátov r. 1918—1920 nemožno posudzovať zhovievavo; nemožno posudzovať vinu a zradu sociálnej demokracie len z toho hľadiska, že spolupracovala s buržoáziou v podriadennom pomere, bez vlastného programu, ako prívesok buržoázie, že prenechala vedenie buržoázii a pod. Treba vidieť, že sociálna demokracia sa neobmedzovala na pasívne prisluhovanie, ale že svojou aktívnou a zámernou činnosťou pri upevňaní buržoázneho štátneho aparátu, pri dezorientácii revolučného robotníckeho hnutia a pri prenasledovaní mladých komunistických strán, priamo zachraňovala panstvo buržoázie v čase pre ňu najkritickejšom.

ZUR FRAGE DES EINFLUSSES DER UNGARISCHEN SOWJETREPUBLIK AUF DIE REVOLUTIONÄRE ARBEITERBEWEGUNG IN POLEN

Martin Vietor

Die Untersuchung des Einflusses der Ungarischen Sowjetrepublik auf die revolutionäre Arbeiterbewegung in Polen wird nicht nur anlässlich des 40. Jahrestages ihres Entstehens aktuell, sondern auch deshalb, weil das Studium unserer eigenen Geschichte es ebenfalls erfordert, die historischen Probleme in ihren breiteren Zusammenhängen zu untersuchen. Durch die Untersuchung der Formen und Mittel des Aufbaues des polnischen bürgerlichen Staatsapparates und der Methode des Kampfes der polnischen Werktätigen gegen die Festigung der bürgerlichen Staatsgewalt in den Jahren 1918—1920, weiters durch die Wertung des ideologischen und politischen Einflusses der Ungarischen Sowjetrepublik auf die revolutionäre Arbeiterbewegung in Polen und durch das Vergleichen der Entwicklung in Ungarn und in Polen sucht der Autor eine Antwort auf die Frage nach der breiteren Bedeutung der Qualität und des Aufbaues des Staatsapparates für die Erhaltung der durch den revolutionären Ansturm geschwächten bürgerlichen Staatsgewalt.

Nach der Untersuchung der historischen Tatsachen kommt der Autor zu dem Schlusse, daß bei der Vergleichung der Möglichkeiten des Hineinwachsens der bürgerlich-demokratischen Revolution in eine sozialistische Revolution unter den konkreten Bedingungen der Jahre 1918—1920 in Polen und in Ungarn die Aufgabe des bürgerlichen Staatsapparates und die aktive Mithilfe der rechten Sozialdemokratie als des verbundenen Faktors von entscheidender Bedeutung für die Erhaltung der bürgerlichen Regierung und für die Paralyse der auf das Stürzen der Regierung der nationalen Bourgeoisie gerichteten elementar revolutionären arbeitenden Massen, plastisch zum Vorschein kommt.

Die polnische Bourgeoisie übernahm ohne Kampf aus den Händen der herrschenden Klassen Österreichs und Preußens einen gut eingespielten, während des Krieges zweckmäßig dezentralisierten bürgerlichen Staatsapparat mit einer geschulten Bürokratie und verfügte auch über bewaffnete Einheiten. Ohne die aktive Mithilfe der rechten Sozialdemokratie, welche in der kritischsten Zeit „Volksregierungen“ bildete und durch ihre Repräsentanten in Schlüsselpositionen die Tätigkeit der Staatsorgane lenken half, hätte sich aber der Konsolidierungsprozeß der bürgerlichen Staatsgewalt lange hingezogen, die Bourgeoisie hätte nicht so leicht die Machtorgane des Volkes liquidieren und die junge kommunistische Partei in die Illegalität zurückdrängen können.

In Ungarn wiederum zeigte es sich, daß die Mithilfe der Sozialdemokratie allein, ohne einen verwendbaren Staatsapparat, der Bourgeoisie keinen Nutzen brachte. In solchen Situationen waren die nationalen Bourgeoisien auf die Hilfe von konterrevolutionären Interventen angewiesen. Den jungen proletarischen Regierungen und der revolutionären Bewegung des Proletariats konnte niemand zu Hilfe kommen, nachdem Sowjetrußland noch um seine eigene Existenz kämpfen mußte. Diese Tatsache bestätigt auch die Entwicklung in den Jahren 1918—1920 in Österreich, Deutschland, der ČSR (namentlich in der Slowakei) wie auch in den anderen Nachfolgestaaten.

Es folgt daraus, daß bei der Untersuchung der Möglichkeit der Machtergreifung durch das Proletariat — unter Berücksichtigung der Analyse der allgemeinen gesellschaftlichen Verhältnisse und der konkreten Bedingungen — die Frage der Struktur, des Aufbaus und der Widerstandsfähigkeit des Staatsapparates nicht umgangen werden kann; und die verräterische Rolle der rechten Sozialdemokratie bei dem Entstehen und der Festigung der bürgerlichen Nachfolgestaaten in den Jahren 1918—1920 muß untersucht werden nach ihrer aktiven und zweckdienlichen Tätigkeit an der Festigung des bürgerlichen Staatsapparates, bei der Desorientierung der revolutionären Arbeiterbewegung und bei der Verfolgung der jungen kommunistischen Parteien.